

Održivi urbani turizam

Pužar, Sanja

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:507858>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-13**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

„Dr. Mijo Mirković“

SANJA PUŽAR

Održivi urbani turizam

Diplomski rad

Pula, 2014.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

Student: Sanja Pužar, 326 - ED

Status: Redovni student

Smjer: Turizam i razvoj

Održivi urbani turizam

Diplomski rad

Predmet: Ekonomika okoliša i turizam

Mentor: doc.dr.sc. Kristina Afrić Rakitovac

Pula, 2014.

Sadržaj

1. UVOD	1
2.URBANIZACIJA	3
2.1 Urbanizacija u svijetu	4
2.2.Urbanizacija u Republici Hrvatskoj	9
2.2 Utjecaj urbanizacije na onečišćenje okoliša	10
3. TURIZAM.....	12
3.1 Suvremeni turizam	12
3.2. Turizam u brojkama.....	13
3.3. Turizam u globalizacijskom procesu.....	17
4.KONCEPCIJA ODRŽIVOG RAZVOJA.....	19
4.1. Pojemno određenje održivog razvoja.....	19
4.2. Uloga dionika u razvoju i implementaciji koncepcije	20
4.2.1. Javni sektor i održivi razvoj.....	21
4.2.2. Lokalne vlasti i održivi razvoj	22
4.2.3. Poslovni sektor i održivi razvoj (DOP).....	23
4.2.4. Civilni sektor i održivi razvoj	25
4.3. Obrazovanje za održivi razvoj.....	26
4.3.1. Smjernice za razvoj obrazovanja za održivi razvoj	27
4.4. Strategija održivog razvoja Republike Hrvatske	29
5. URBANI TURIZAM	31
5.1. Polazište urbanog turizma.....	31
5.2. Razvoj i problemi	32
5.3. Elementi razvoja urbanog turizma	33
5.3.1. Rekreacija i odmor u gradu	33
5.3.2. Kazalište i glazba u urbanom turizmu.....	34
5.4.Održivi urbani turizam.....	35
5.4.1. Primjeri dobre prakse održivih gradova	37

6. URBANI RAZVOJ MEDITERANA.....	39
6.1. Međunarodni dolasci.....	39
6.2. Okolišne opasnosti za razvitak održivog razvoja	40
6.2.1. Problemi razvoja Mediterana	40
6.2.2. Aktivnosti i uloga Mediteranske lokalne i regionalne samouprave na području urbanog i teritorijalnog razvoja	42
6.3. Moguća buduća postignuća, projekti i kooperacije	43
 7.ZAKLJUČAK.....	 45
8.LITERATURA.....	46
POPIS TABELA	48
POPIS SLIKA	49

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana _____, kandidat za magistra _____ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student:

U Puli, . . . 2014.

1. UVOD

Moderno je društvo stvorilo globalni problem koji sam za sebe zahtjeva globalno rješenje. Predmet ovog rada je urbanizacija i održivi razvoj koji će pomoći društvu da napreduje na pozitivan način te ostavlja traga kako bi buduće generacije imale temelje za nastavak razvitka.

Koncepcija održivog razvitka sve je prisutnija u životu svakoga od nas, privatnom, poslovnom i društvenom. Upravo zbog toga postaje tema svakodnevnog života kojoj treba pridavati sve više pažnje. Koncepcija je koja nam pruža alternative kojima nećemo degradirati okoliš onečišćenjem ili uništavanjem baštine, već ćemo osigurati kvalitetan i stabilan razvoj. Urbane sredine predstavljaju jedan od primarnih onečišivača stoga su oni primarni objekti na kojima se koncepcija treba početi primjenjivati te kontrolirano razvijati.

Cilj ovog rada je prikazati strukturu i važnost urbanih područja koja se drže koncepcije održivog razvoja.

U prvom djelu polazi se od samog shvaćanja urbanizacije i teorijskih postavki, njenoj povjesti i razvitku gradova u Republici Hrvatskoj i svijetu.

Drugi se naslov okreće k truizmu i njegovoj postojanosti u društvu, koliko nam je sam on bitan i na koji način utječe na društvo u cjelini.

“Koncepcija održivog razvoja” daje nam uvid u shvaćanje održivog razvoja i način kako on funkcionira. Objašnjene su uloge dionika i način na koji društvo funkcionira s obzirom na održivi razvoj. Te je naglašena važnost obrazovanja i mladih u razvitku društveno odgovornog poslovanja.

Peta se cjelina u radu odnosi na urbani turizam koji u današnje vrijeme podrazumjeva održivi razvitak, ali i razvitak društva u cjelini koji podržava turizam koji potpomaže njihovu sredinu koja se razvija u tijeku s vremenom.

“Urbani razvoj Mediterana” zaokružuje dvije prethodne cjeline koje se odnose na održivi razvoj i urbani turizam. Ova cjelina daje smisao prethodnima i prikazuje probleme, rješenja i mogućnosti koje se daju cijelom Mediteranu kako bi on nepredovao i razvijao se u pravom smjeru.

Tijekom pisanja rada korištena je deduktivna metoda, metoda analize, metoda sinteze, deskriptivna metoda te komparativna metoda.

2.URBANIZACIJA

“When you travel, remember that a foreign country is not designed to make you comfortable. it is designed to make its own people comfortable”
clifton fadiman, american essayist, critic and editor.”

Urbanizacija dolazi od latinske riječi *urbs*, što znači grad, a ona predstavlja proces porasta gradskog stanovništva i preobražaj seoskih naselja u gradska, odnosno širenje gradskog načina života u ruralna područja. Iz definicije možemo zaključiti da ona ne obuhvaća samo pojavu i razvoj gradova nego i kompleksne promjene u ruralnim sredinama s kojima se smanjuju razlike između sela i grada.

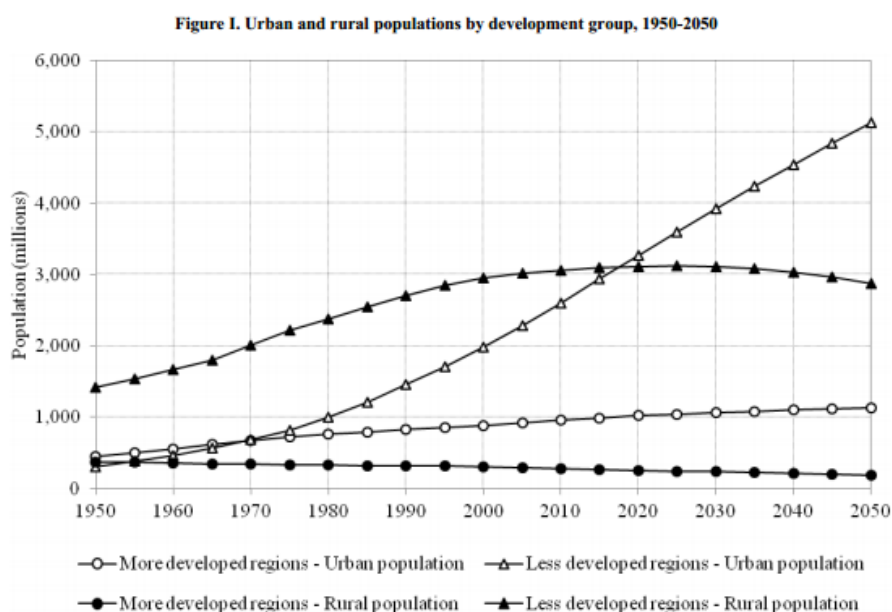
Možemo ju podijeliti na primarnu i sekundarnu. Primarna urbanizacija predstavlja postanak i razvoj formalnog grada, odnosno koncentraciju stanovništva u granicama grada ili u njegovim rubnim zonama. Primarnom urbanizacijom nastaju kompaktne sagrađene urbane tvorevine koje postaju žarišta sekundarne urbanizacije. Sekundarna urbanizacija podrazumjeva populacijsko-demografske, socijalno-ekonomske, funkcionalne, fizionomijske i druge promjene koje smanjuju agrarna obilježja u korist urbanih obilježja ruralnih sredina.

Razvoj industrije i drugih proizvodnih i uslužnih djelatosti omogućuju zapošljavanje sve većeg broja ljudi u ruralnim sredinama, čime nije uvjetovao obavezno preseljavanje stanovništva u središte rada. Otvaranje radnih mjesta u seoskim područjima te razvoj prometa, utječe na to da dio deagrariziranog stanovništva ostaje stanovati u ruralnim naseljima.

2.1 Urbanizacija u svijetu

Tradicija života u gradovima stara je tisućama godina. Do 2050. godine očekuje se rast od 72%, što znači da će s 3.6 milijardi ljudi koje je 2011. godine živjelo u gradovima, 2050. godine ta brojka biti 6.3 milijarde.

Slika 1. Urbana i ruralna populacija po razvojnim grupama od 1950.-2050. godine

Izvor: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division: World Urbanization Prospects, the 2011 Revision: Highlights. New York, 2012

Iz navedene tabele možemo očitati kako će se sav rast u svijetskoj populaciji koncentrirati na urbana područja manje razvijenih područja. Predviđa se kako će populacija tih područja narasti na 5.1 milijardu ljudi do 2050. godine. U istom periodu, ruralna populacija manje razvijenih područja smanjit će se na 2.9 milijardi ljudi. Razvijene regije s urbanim stanovništvom osjetit će veoma mali pomak s 1 milijarde ljudi na 1.1 milijardu.

Tabela 1. Urbana i ruralna populacija po određenim grupama u izabranim razdobljima

POPULACIJA (mlrd)					
	1950.	1970.	2011.	2030.	2050.
UKUPNA POPULACIJA					
SVIJET	2.53	3.70	6.97	8.32	9.31
RAZVIJENIJE REGIJE	0.81	1.01	1.24	1.30	1.31
SLABIJE RAZVIJENE REGIJE	1.72	2.69	5.73	7.03	7.99
URBANA POPULACIJA					
SVIJET	0.75	1.35	3.63	4.98	6.25
RAZVIJENIJE REGIJE	0.44	0.67	0.96	1.06	1.13
SLABIJE RAZVIJENE REGIJE	0.30	0.68	2.67	3.92	5.12
RURALNA POPULACIJA					
SVIJET	1.79	2.34	3.34	3.34	3.02
RAZVIJENIJE REGIJE	0.37	0.34	0.28	0.23	0.18
SLABIJE RAZVIJENE REGIJE	1.42	2.01	3.07	3.11	2.87

Izvor: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division: *World Urbanization Prospects, the 2011 Revision: Highlights*. New York, 2012

Stopa rasta svjetske populacije urbanih područja ne doživljava veliki rast između 1950. i 2011. godine, ona raste po stopi od 2.6% godišnje. U razdoblju od 2011. godine do 2030. svjetska urbana populacija trebala bi rasti po stopi od 1.7%, što znači da postoji mogućnost udvostručavanja svjetske urbane populacije u razdoblju od 41 godine.

Očekuje se da će globalno, level urbanizacije narasti s 52% u 2011. godini na 67% u 2050. godini. Ukoliko taj level rasporedimo po određenim grupama, istraživanja su pokazala kako će level bolje razvijenih regija narasti na 86% urbaniziranosti, a u slabije razvijem regijama narasti će s 47% na 64% urbaniziranosti.¹ Do 2025. godine samo će jedna na dvije osobe živjeti u gradovima koji imaju manje od milijun stanovnika. Suprotno tomu, gradovi sa više od milijun stanovnika do 2025. godine okupiti će oko 47% svjetske populacije. Istraživanja pokazuju kako će gradovina s više od deset milijuna stanovnika doživjeti najveći rast, ovakav rast predstavlja novi trend i kontradiktoran je prijašnjim činjenicama.

¹ United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division: *World Urbanization Prospects, the 2011 Revision: Highlights*. New York, 2012, 12.5.2014.

Zanimljiva je činjenica koja ukazuje na to da je 1970. godine na svijetu postojalo samo dva megagrađa, Tokio i New York, a danas samo Azija ima 13 megagrađova. U razdoblju između 1970. i 2011. godine broj ljudi koje žive u takvim područjima udesetrostručio se, što znači da broji 359.4 milijuna ljudi. Činjenica koja je šokantna je da se očekuje da će do 2025. godine ta brojka narasti na 630 milijuna ljudi. Tokio, glani grad Japana, s brojem stanovnika od 37.2 milijuna ,2011. godine veći je od 196 zemalja svijeta. Kao država zauzeo bi 35. mjesto po populaciji među svim zemljama.

Tabela 2." Odličja urbanizacije na pojedina područja u svijetu"

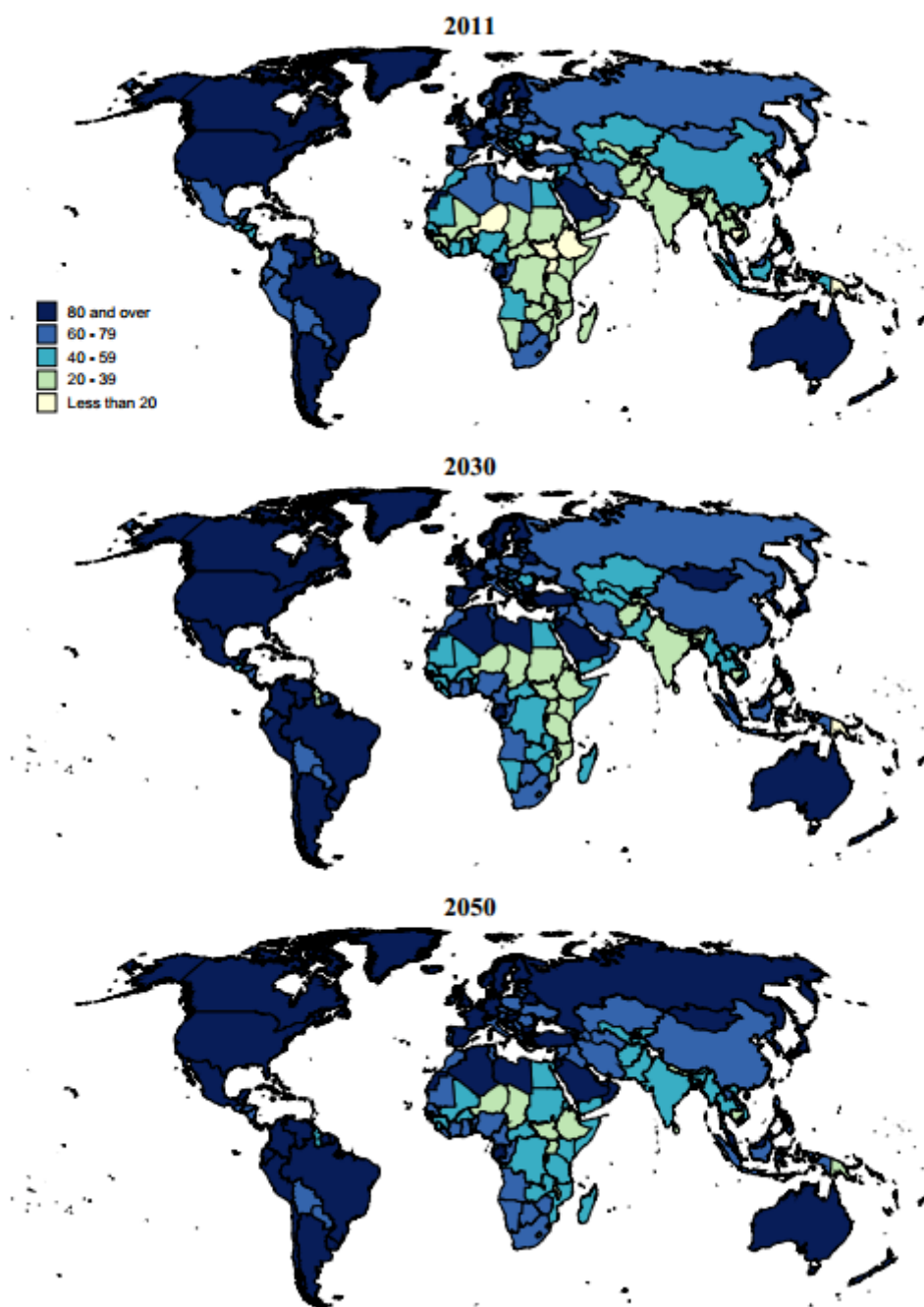
RAZVIJENE DRŽAVE	
Sjedinjene Američke Države	• Materijali i tehnike za gradnju jeftinijih zgrada • Revolucija u proizvodnji električne energije i korištenja • Novi izvori energije • Brži i jeftiniji transport
Kina	• Održivi rast i ekspanzija • Ubrzani ekonomski rast
Nizozemska	• Promjene u infra strukturi • Promjene u sustavu transporta • Održivo planiranje
Danska	• Ubrzani ekonomski i urbani rast • industrijalizacija

ZEMLJE U RAZVOJU	
Indija	• Ekspanzija stanovništva i siromaštva • Migracije iz ruralnih područja u urbana
Malezija	• Ubrzana urbanizacija • Promjene u ekonomiji • Povećane migracije
Brazil	• Ubrzana urbanizacija
Kolumbija	• Migracije iz ruralnih u urbana područja • Povećana brojka zapošljavanje žena

OTOČNE DRŽAVE	
Japan	• Povećanje broja stanovnika • Povećanje proizvodnje • Ekonomski rast • Ulaganje u javnu infrastrukturu
Indonezija	• Ekonomski rast • Povećan broj migranata u urbana područja
Jamajka	• Ekonomski rast • Financijska kriza • Industrijska revolucija • Agrikulturna revolucija • Tehnološka revolucija
Kuba	• Migracije • Strane investicije • Povećana zajednička ulaganja

Izvor: Izrada autora prema: "World Urbanization Prospects"

Slika 2. Postotak urbanizacije u urbanim područjima, 2011. , 2030., 2050.godine

Izvor: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division: *World Urbanization Prospects, the 2011 Revision: Highlights*. New York, 2012

Navedenom slikom prikazuje se rast urbanog stanovništva po određenim godinama po kojima je istraživanje napravljeno. Iščitati možemo kako će cijela Sjeverna Amerika 2050. godine imati preko 80% urbanog stanovništva i Rusija također. Afrika tako razvija svoje potencijale i podiže razinu urbanog stanovništva, pa će 2050. godine smanjiti broj područja koja imaju manje od 20% urbanog stanovništva.

2.2. Urbanizacija u Republici Hrvatskoj

Republika Hrvatska iza sebe ima veoma dugu tradiciju urbanog razvoja. Sami počeci sežu sve do antičkog doba, kada i nastaju prvi gradovi. Razvoj se nastavlja u srednjem vijeku, a produžen je do danas. Bez obzira na dug vremenski period urbanizacije, Hrvatska danas pripada grupi najslabije razvijenih zemalja. Postoji više razloga zašto je to tako, a najbitnije je istaknuti da nikada nije doživjela intenzitet urbanizacije 19. stoljeća koji je bio izražen u drugim zemljama srednje i zapadne Europe. Nizak stupanj urbanizacije potaknut je i prevlašću malih naselja i njihovom disperziranošću. Veliki utjecaj na slabu razvijenost urbanog dijela države ima i zaostajanje u gospodarskom razvoju i socijalnom prestrukturiranju. Republika Hrvatska dugo je zadržala status agrarne zemlje bez obzira što je imala gustu mrežu gradova naslijeđenih iz prošlih vremena. Najdinamičniji urbanizaciju doživljava od 1961. do 1981. Godine kada je udio urbanog stanovništva povećan na 52% ukupnog stanovništva. Danas republika Hrvatska ima 58% urbanog stanovništva i smatra se da će rasti po stopi od 0.4% godišnje do 2015. godine.² Ukoliko uspoređujemo regije Republike Hrvatske možemo zaključiti da su veoma nejednako urbanizirane. Razlike u stupnju urbanizacije slika su specifičnosti regija. (*Tabela 3.*)

² <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2212.html> 12.5.2014

Tabela 3. *Županije, površine, stanovništvo, gradovi, općine i naselja*

ŽUPANIJA	POVRŠINA KM²	BROJ STANOVNIKA NA KM²	BROJ GRADOVA
<i>Republika Hrvatska</i>	56 594	4 284 889	127
Zagrebačka	3060	317 606	9
Krapinsko-Goranska	1229	132 892	7
Sisačko-moslavačka	4468	172 439	6
Karlovačka	3626	128 899	5
Varaždinska	1262	175 951	6
Koprivničko-križevačka	1748	114 584	3
Bjelovarsko-bilogorska	2640	119 764	5
Primorsko-goranska	3588	296 195	14
Ličko-senjska	5353	50 927	4
Virovitičko-podravska	2024	84 836	3
Požeško-slavonska	1823	78 034	5
Brodsko-posavska	2030	158 575	2
Zadarska	3646	170 017	6
Osječko-baranjska	4155	305 032	7
Šibensko-kninska	2984	109 3785	5
Vukovarsko-srijemska	2454	179 521	5
Splitsko-dalmatinska	4540	454 789	16
Istraska	2813	208 055	10
Dubrovačko-neretvanska	1781	122 568	5
Međimurska	729	113 804	3
Grad Zagreb	641	790 017	1

Izvor: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2013/sljh2013.pdf 12.5.2014.

2.2 Utjecaj urbanizacije na onečišćenje okoliša

Ljudi su postali rastuća sila u posljednjih 10000 godina. Razvijajući svoja znanja i tehnologiju došlo je do raznih promjena i utjecaja na prirodu oko nas. Industrijskom revolucijom, čovječanstvo je uvelike utjecalo na atmosferu, a sama revolucija pridonijela je demografskoj ekspanziji koja je pomogla pri zadovoljenju osnovnih životnih potreba čovjeka. Najveće promjene i utjecaji na okolinu događaju se zbog naglog rasta stanovništva i razvoja novih tehnologija i tehnološke revolucije. Glavni se problem javlja u činjenici da uz rast svjetske populacije, populacija u gradovima se utrostručuje. Čovječanstvo koje pripada urbanim područjima uvelike utječe na okolinu budući da živi u sinergiji sa njome. Urbano stanovništvo utječe na prirodu samim korištenjem hrane, energije, vode i zemlje. U

poslijednja dva stoljeća uvelike je uočen negativan utjecaj stanovništva na okoliš. Velike i brze promjene u ljudskom životu, bolji higijenski uvjeti, napredak medicine te mnogi drugi faktori pridonijeli su produženju prosječnog životnog vijeka čovjeka, što je naravno i utjecalo na povećanje svjetske populacije. Navedene su činjenice uzrokovale krčenje šuma zbog poljoprivrednih zemljišta, onečišćavanje površinskih i podzemnih voda, a sve zajedno ove radnje povezujemo u degradaciju okoliša. Deginitivno je onečišćenje uputni proizvod življenja.

Gradovi se suočavaju s raznim okolišnim problemima, ali uza sve to ona povlače i problem neadekvatnih financijskih izvora, povećanog siromaštva, neodrživog korištenja zemlje, nedostatak zelenih površina te problem higijene. Glavni su problemi uzrokovali mnogo manjih situacija, nedostatak poslova, beskućnike, povećanu stopu kriminaliteta i mnoge druge. Ovakvi se problemi pojavljuju zbog činjenice da gradovi ne uspijevaju pratiti rast koji se nekontrolirano događa.

Gradovi imaju dvije kategorije ljudskog ekološkog rizika:

1. Direktno utjecanje na zdravlje, zagađenje
2. Indirektno utjecanje na ekosustav o kojem čovjek ovisi.

Poveznica između okoliša i zdravlja je očita, poboljšanje higijene, kvalitete hrane i ostalih indikatora spriječiti će bolesti. U mnogim gradovima zrak je već toliko zagađen da uzrokuje mnog bolesti i preuranjenu smrt starije populacije i djece. Većina polutanata u zraku dolazi iz motornih vozila, grijanja te indstrije na fosilna goriva.

Ukoliko se okrenemo prema troškovima, iz studija možemo pročitati da bi se smanjile vrijednosti proizvedenih dobara i usluga kada bi se ograničile emisije ugljikova dioksida u sljedećem stoljeću na razinu iz 1990. godine samo u SAD-u. Troškovi bi iznosili od 8 milijuna dolara do 36 milijuna dolara godišnje, u dolarima iz 1990. godine. U početnoj fazi troškovi bi bili niži, ali njihov rast krenuo bi iscrpljivanjem čistih energetske izvora, poput prirodnog plina i mogućnosti štednje energije. U 100 godina troškovi bi narasli između 800 milijuna dolara i 3.6 trilijuna dolara "izgubljenog dohotka".³

³ *Ekonomika i okoliš, E. S. Goodstein, nakladnička kuća Matea, 2003.*

3. TURIZAM

Urbana područja i gradovi, danas nisu samo lokacije koje "konzumiraju" njihovi stanovnici, ekspozicijom urbanog turizma, oni su postali središta okupljanja turista i kulture. Turistička urbanizacija je proces tijekom kojeg se gradovi regeneriraju i obnavljaju upravo za svrhu odmora i užitka, što je zaključio Mullins 2003. godine. Turistički gradovi predstavljaju novu formu urbanizacije budući da se njihovo veliko područje izgrađeno samo radi konzumacije turista. Iz navedenog se može zaključiti da turizam predstavlja ključ pokreta urbanizacije i rasta u određenim dalekim područjima svijeta. " Gradovi i urbana područja koja se smatraju turističkim predjelima moraju voditi računa o urbanom strateškom planiranju koje kombinira potrebe turista i rezidenata tog područja."⁴

3.1 Suvremeni turizam

Novi potrošački trendovi, političke promjene i nova tehnologija, globalizacija, gospodarska integracija pridonijele su složenosti upravljanja poduzećem u turizmu. Predviđanja pokazuju kako dolazi do velikih porasta u turizmu u sljedećih dvadeset godina. Postepeno će nastajati nova tržišta upravo zbog promjenjivih gospodarskih uvjeta i izmjenjenog ponašanja potrošača a posebno zbog novih tehnologija. Veći udio dobiti će starije populacije u turističkim kretanjima, a veći naglasak biti će na individualnim godišnjim odmorima te na obrazovnom odmoru i aktivnoj rekreaciji. Budući da raste svijest o potrebi čuvanja okoliša, upravo će to imati veliki utjecaj na politiku planiranja i turističku potražnju, a priroda koja je naš glavni turistički resurs postati će sve osjetljivija. Doći će do potrebe za ekološki dugoročnom pristupu planiranja. Predviđa se deset makrotrendova koji će imati značajan utjecaj na potrošača:

1. Globalizacija
2. Tehnološko ubrzanje
3. Mirnodopski rat
4. Propast zbog duga
5. Promijenjeno ponašanje
6. Poticanje rasta
7. "centurizam" i očekivanja

⁴ Beriatos; 2008. godine

8. Sindrom blizine doma
9. Usredotočenost na sebe
10. Istraživanje.

Mnogi radovi pokazali su kako u budućnosti možemo očekivati sljedeće trendove:

1. Globalizaciju turizma
2. Povezivanje turističkih operatera i velikih lanaca hotela
3. Bržu evoluciju turističkog tržišta
4. Uvođenje novih tehnologija
5. One-to-one marketing;izravni odnos a klijentina
6. Ekoturizam
7. Brže sustave bukiranja.

Suvremena turistička potražnja pod izravnim je utjecajem svih onih promjena što se danas odvijaju na tržištu. Današnji su turisti veomaiskusni putnici i znaju čemu teže i što žele od svog putovanja. Upravo zbog njihovog iskustva, prilagodljivost i neovisnosti ,potražnju usmjeravaju k boljoj kvaliteti uz posebni naglasak na element "vrijednost za novac".

3.2. Turizam u brojkama

Turizam je jedna od najbrže rastućih indstrija svijeta. Njen utjecaj na zapošljavanje i ekonomske aktivnosti prati WTO⁵, United nations i brojne organizacije. Turizam kao veoma kompleksna aktivnost, blisko je povezana s urbanizacijom. Mnoge definicije karakteriziraju turizam, ajedna od njih je i: " Turizam može biti čitav niz pojedinaca, poduzeća, organizacija i mjesta koja se kombiniraju kako bi se stvorio doživljaj putovanja. Turizam je multidomenzionalna, višeznačajna djelatnost koja se dotiče mnogih života i mnogo različitih gospodarskih aktivnosti." Ovom definicijom možemo jasno vidjeti koliko je zapravo turizam povezan s urbanizacijom, odnsono istom ovom definicijom mogli smo okarakterizirati sam proces urbanizacije. Turizam je industrija koju je teško svrstati u određene okvire, budući da obuhvaća sve industrije i sudjeluje u njihov prihodima i rashodima. Možemo ju rastavaiti na veliki broj malih industrija. Međunardni turizam jedan je od najbrže rastućih sektora globalne

⁵ WTO- World Tourism Industry

ekonomije. Zanimljiva je činjenica koja prikazuje kako je turizam postao jedan od najvažnijih izvora prihoda na otočne države.

Slijedećom tabelom prikazane su najposjećenije države svijeta u kojima možemo zamjetiti najviše Europskih zemalja. Jedina država koja je doživjela pad dolazaka je Kina, a Europa je zadržala svoj kontinuitet kao i prošlih godina.

U 2013. godini u Aziju je doputovalo 248 milijuna međunarodnih turista što ukazuje na uvećan dolazak za 6.2% u odnosu na 2012. godinu. Od svih Azijskih zemalja, jedino smanjenje doživjela je Kina za 3.5 %.

Tabela 4. Međunarodni dolasci 2013. godine i 2012. godine

DRŽAVA	Međunarodni dolasci (2013.)	Međunarodni dolasci (2012.)	Postotna promjena 2012./2013.
Francuska	84.7 mil	83.0 mil	+ 2.0 %
SAD	69.8 mil	66.7 mil	+ 4.7%
Španjolska	60.6 mil	57.5 mil	+ 5.6%
Kina	55.7 mil	57.7 mil	- 3.5 %
Italija	47.7 mil	46.4 mil	+ 2.9 %

Izvor: <http://data.worldbank.org/country/croatia>

Tabela "Međunarodni prihodi u turizmu" prikazuje vodeće države svijeta i njihovu zaradu od turizma 2013. i 2012. godine. Isto kao i u međunarodnim dolascima prvih 5 mjesta zauzimaju SAD, Španjolska, Francuska i Kina i Italija.

Tabela 5. "Međunarodni prihodi u turizmu 2013. godine i 2012. godine"

DRŽAVA	Međunarodni dolasci (2013.) bil \$	Međunarodni dolasci (2012.) bil \$	Postotna promjena 2012./2013.
SAD	139.6	126.2	+ 10.6 %
Španjolska	60.4	56.3	+ 7.4%
Francuska	56.1	53.6	+ 4.8%
Kina	51.7	50.0	+ 3.3 %
Italija	43.9	41.2	+ 6.6 %

Izvor: http://en.wikipedia.org/wiki/World_Tourism_rankings

Međunarodni prihodi u turizmu narasli su na 1.07 trilijuna američkih dolara u 2012. godini, što prikazuje povećanje od 4% u odnosu na 2011. godinu.

Najveći potrošači 2013. godine dolaze iz:

1. Kina – 128.6 milijuna \$
2. Sjedinjene Američke Države – 86.2 milijuna \$
3. Njemačka – 85.9 milijuna \$
4. Rusija – 53.5 milijuna \$
5. Ujedinjeno Kraljevstvo – 52.6 milijuna \$

Zanimljivo je primjetiti kao od najposjećenijih država svijeta samo dvije spadaju i u najveće potrošače (Kina i SAD).

Ukoliko promotrimo brojke u Hrvatskom turizmu možemo primjetiti znatne razlike. Hrvatski turizam 2013. godine donio je 65 milijuna noćenja. Usporedivši s prethodnom godinom vidimo povećanje za od 3.3%. Povećanje noćenja međunarodnih gostiju je oko 3.8 % u odnosu na 2012. godinu, a ukupno međunarodnih dolazak u usporedbi s lokalnim stanovništvom ima oko 92% . Gosti iz Njemačke i Nizozemske su gosti s najdužim brojem noćenja, a najviše gostiju dolazi iz Njemačke, Slovenije, Austrije, Češke i Italije.

3.2.1.1. Utjecaj turizma na lokalno stanovništvo i cjelokupno društvu

Ukoliko promatramo turizam iz šire perspektive možemo zaključiti da indirektno utječe na zaposlenost na način da se stvara potreba za lokalnim proizvodima koji se ne bi proizvodili da turisti ne posjećuju to područje. Rastuća turistička potražnja za određenom regijom i područjem prouzrokovati će ulaganja u infrastrukturu i suprastrukturu, sustav transporta te ostale sadržaje koji podižu razinu kvalitete života lokalnom stanovništvu. Ovim radnjama rezidenti imaju bolju kvalitetu života, povišene prihode i rast ekonomske aktivnosti.

Uza svoje pozitivne utjecaje, turizam može i ima negativne utjecaje na lokalnu zajednicu, ukoliko nije planiran na pravilan način. Sezonalnost vodi ka višim cijenama smještaja u hotelima i privatnom smještaju. Turizam može uzrokovati postupne promjene u društvenim vrijednostima, vjerovanjima i kulturi. Lokalno stanovništvo u direktnom je kontaktu s posjetiteljima koji uvelike utječu na način življenja lokalaca, što isto možemo sagledati kao negativan utjecaj. Turizam može prouzrokovati akulturaciju, odnosno gubljenje autentičnosti u područjima koja su karakteristična za posjete. Veliki broj posjeta može potaknuti lokalno

stanovništvo da usvaja navike turista, čime se gubi na određenim vrijednostima i kulturnim običajima.

Kao negativan utjecaj turizma na društvo u cjelosti možemo izdvojiti: alkoholizam, povećana stopa kriminaliteta, prostitucija, kocka, povećani troškovi čivota, promjena vrijednosnih gledišta.

3.2.1.2. Utjecaj turizma na okoliš

Kvaliteta okoliša veoma je bitna za turizma, a sam odnos turizma i okoliša je veoma kompleksan. Mnoge aktivnosti povezane s turizmom mogu negativno utjecati na okoliš. Aktivnosti možemo povezati s izgradnjom opće infrastrukture, ceste, zračne luke te turistički sadržaji koji uključuju odmarališta, hotele, restorane, trgovine, golf igrališta i marine. Turizam ovisi jednim svojim djelom o okolišu na turističkom prostoru, a negativni utjecaji turizma mogu uništiti upravo izvor same turističke industrije, okoliš. Ukoliko sagledamo situaciju s druge strane možemo zaključiti kako turizam ima mogućnost zaštititi okoliš na način da doprinosi zaštiti i očuvanju.

Negativni utjecaji turizma očituju se u trenutku kada je broj turista veći od okolišne mogućnosti da primi toliku masu. Nekontrolirani turizam može dovesti do enormnog pristiska na određeno područje te uzrokovati eroziju tla, povećana zagađenja, gubitke prirodnih staništa, povećani pristisak na ugrođene vrste te veći broj šumskih požara.

3.2.1.3. Utjecaj turizma na kulturu

Turisti dolaze iz različitih krajeva svijeta, iz različitih kultura. Sa sobom nose svoje socijalno kulturne vrijednosti i njima direktno utječu na lokalno stanovništvo u interakciji sa njima. Interakcijom mogu izazvati pozitivne, ali i negativne sociokulturne utjecaje.

Kulturni turizam jedan je od najbrže rastućih selektivnih oblika turizma. Kultura i kreativne industrije koriste se za promociju destinacija. Danas kultura predstavlja najznačajniji pull-faktor i neophodno je povezana s urbanim turizmom, budući da gradovi predstavljaju centre umjetničkih događanja.

- Glavna područja suradnje između kulturnog i turističkog sektora uključuju:

- Upravljanje posjetiteljima na malim povijesnim lokacijama, u muzejima i galerijama;
- Razvoj aktivnosti i objekata kao što su kulturne/koncertne dvorane, izložbe, muzeji ili sportski objekti ;
- Razvoj okruženja za odmor poput starih građevina i spomenika, parkova i zelenih površina;
- Poboljšanje socio-kulturnih aspekata kao što su folklor , ljubaznost, jezik, lokalni običaji i sigurnost;
- Razvijanje zajedničkih marketinških aktivnosti sektora kulture i turizma u gradu u cilju brandiranja grada.

3.3. Turizam u globalizacijskom procesu

Globalizacija i integracija odvijaju se u sinergiji s općim procesima političko-ekonomskog razvoja pod utjecajem različitih interesa. Taj se cjeloukupni proces odvija u dvije faze:

1. intruzija u turizmu,
2. integracija u globalne tijekove.

Razdoblje intruzije označava izravni utjecaj emitivnih zemalja na nerazvijene zemlje na planu međunarodnog turizma.

Druga faza predstavlja razdoblje u kojem dolazi do snažnih organizacijskih promjena u razvoju i upravljanju turizmom, ubrzano se razvijaju turistička potražnja, potrošnja i komercijalizacija.

Međunarodni turizam danas uključuje četiri temeljne kategorije:

1. turističku potrošnju,
2. pogodnosti koje omogućuju razvoj turizma,
3. financiranje,
4. regulativne u druge institucije.

Kompleksnost organizacijskih procesa u međunarodnom turizmu očituje se u interakciji brojnih sudionika, uključuje integraciju institucija, njihovo funkcioniranje i odnose. Uz ovaj

proces dolazi i razvoj snažne informatičko-komunikacijske tehnologije. Ovi čimbenici otvaraju pitanje međuodnosa turizma i globalizacije budući da turizam neizostavno sadržava i socijalno-kulturnu sastavnicu u svoj njezinoj složenosti i međuodnosima. Upravo je zbog svoje složenosti i mnogobrojnih čimbenika koji utječu na sam turizam, on dobio svoje podvrste., koje su nastale urbanizacijom i unaprijeđenjem društva.

4.KONCEPCIJA ODRŽIVOG RAZVOJA

Zaštita okoliša danas je dosegla globalne razmjere pa radi toga i zahtjeva globalna rješenja. Razvoj se konstantno odvija i nemoguće je zaštititi okoliš onemogućavanjem gospodarskog razvoja, što nas dovodi do zaključka da je potrebno postići održivi razvoj. On zahtjeva novi način promišljanja koji se temelji na dogovorenim vrijednostima demokratskog društva. U obzir uzima prirodnu i kulturnu baštinu, ravnomjernu raspodjelu bogatstva te smanjenje siromaštva. Proučavajući ga, intuitivno ga razumjemo, ali s druge strane shvaćamo da je teško zamisliti društvo koje ide putem održivog razvoja. Bitno je shvatiti i ukorijeniti u ljudima da globalne promjene započinju od pojedinaca, nas samih.

4.1. Pojmovno određenje održivog razvoja

Održivi razvoj u ovakvom terminu ulazi u opću terminologiju 80-tih godina 20. stoljeća. Ukazuje na povezanost razvoja i zaštite okoliša, a prihvaćen je na konferenciji u Rio de Janeriu 1992. godine. "Održivi razvoj je proces promjena u kojem se iskorištavanje resursa, smjer ulaganja, orijentacija tehničkog razvoja i institucionalne promjene u međusobnom skladu i omogućavaju ispunjavanje potreba i očekivanja sadašnjih i budućih naraštaja."⁶ Održivi razvoj definiran je na ovaj način 1987.godine u Izvještaju Svjetske komisije za okoliš i razvoj, a njome je predsjedavala Gro Harlem Brundtland. Održivi razvoj tada je postao jedan od ključnih elemenata u formuliranju i provođenju razvojnih politika u svijetu. Prvi hrvatski Ekološki leksikon održivi razvoj definira kao pristup iskorištavanju raspoloživih resursa i gospodarenja njima tako da se zadovoljavaju današnje potrebe, ali bez okrnjavanja budućih generacija u zadovoljenju njihovih potreba.⁷

⁶ Brundtland, *Svjetska komisija o okolišu i razvoju 1987. godine*

⁷ Domagoj Diklić, "Ekološki leksikon", Barbat d.o.o., Zagreb, 2001.

U Rio de Janeriu, 1992. godine održan je UN-ov Skup o Zemlji na kojemu su pitanja usmjerena upravo na problem zaštite okoliša te je tada usvojena Agenda 21.⁸ Sama je konferencija ukazala na važnost povezanosti okoliša, društvenog i gospodarskog razvitka, te je naglašeno kako više te pojmove nije moguće zasebno promatrati. Deklaracija sadrži osnovna načela prema kojima države moraju donositi buduće odluke, što znači da je potrebno uzimati u obzir djelovanje društveno-gospodarskog razvoja na okoliš.

4.2. Uloga dionika u razvoju i implementaciji koncepcije

Održivi razvoj zapravo pojednostavljeno predstavlja potrošnju koja je manja od sposobnosti obnavljanja, što za sobom povlači posljedicu suradnje svih sektora. Kako bi se ostvarilo navedeno potrebno je raditi na suradnji:

1. Javnog sektora, koji mora raditi na planiranju i poštivanju načela održivosti;
2. Poslovnog sektora, koji uspješnost ne smije mjeriti samo ostvarivanjem profita, već i razinom brige za zajednicu i okoliš;
3. Civilnog sektora, koji mora krenuti mjenjati navike ponašanja kako bi se prilagodio načelima.

Problem nastaje u činjenici da je veoma teško mjenjati ljudske navike iz korjena, poslovanje korporacija i navike država odnosno vlada i njihovog načina vođenje gospodarstva. Zajedničkim snagama, odvajanjem otpada, korištenjem javnog prijevoza, ekoloških proizvoda, štednjom energije moguće je napraviti promjenu i stvoriti održivu strukturu proizvodnje, potrošnje i gospodarstva. S tako 'ostavljenim ciljevima, zaštita okoliša postaje znatno šira od tradicionalnog gledanja u kojemu se prvotno bavila ljudskim zdravljem i očuvanjem cjelovitosti ekoloških sustava. Danas, u konceptu održivog razvoja svoj temelj nalaze moderni gospodarski i društveni trendovi, jer šteta okolišu zapravo je šteta sveukupnom društvu. Ukoliko se provodi djelovanje u zaštiti okoliša donosi se i korist u obliku gospodarskog rasta, zapošljavanja i konkurentnosti.

⁸ *Agenda 21- globalni akcijski program održivog razvoja u kojem su predviđene aktivnosti na svim razinama na način da ovise jedna o drugoj; od globalne Agende 21 do mnogobrojnih projekata diljem svijeta u sklopu lokalne Agende 21.*

4.2.1. Javni sektor i održivi razvoj

Vlast u državi treba predstavljati sustav čija je osnova demokracija, slobode, povjerenje, učinkovitost, donošenje odluka temeljenih na podacima i znanstvenim dostignućima, koordinaciji i partenrstvu. Veoma je bitno uključivanje građana u odluke te poštivanje njihovih vjerodostojnih prava te provođenje zakonodavstva na području zaštite okoliša. Održivi razvoj zahtjeva zajedničke odluke i mišljenja svih odjela vlade, što predstavlja temelj za integrirano odlučivanje i postizanje dogovora. Organizacije javnog sektora glavi su čimbenici u pravilnom predstavljanju održivog razvoja široj javnosti. Svaki aspekt njihove uloge, od edukacije do usluge zaštite okoliša, planiranja socijalne skrbi kroji život stanovništva. Ukoliko javni sektor ne shvati ozbiljno održivost i takav način planiranja, građani se još više odmiču od održivog načina života.

Tri su preduvjeta za postizanje navedenog:

1. Strateško promišljanje i planiranje u cilju djelotvornog integriranja različitih sektorskih politika;
2. Postavljanje konkretnih, realističnih i mjerljivih ciljeva u srednjeročnom i dugoročnom planiranju;
3. Uspostava partnerskih odnosa.⁹

Partnerstvo s civilnim društvom¹⁰ veoma je važan dio osiguravanja transparentnosti i odgovornosti vlade te se time podiže svijest o održivim obrascima potrošnje.

Pozitivne značajke javno privatnih partnerstva:

1. Povećana učinkovitost, stručnost i inovacije koje dolaze iz privatnog sekora, što poboljšava infrastrukturu i štedi vrijeme te povećava vrijednost za novac određenog projekta.
2. Rizici projekta (finansijski, vremenski, razne dozvole) su raspoređeni između oba sektora, što znači da postoji više stručnog kadra koji će se znati nositi s time.
3. Javno privatno partnerstvo omogućava privatnom sektoru pristup sa smanjenim rizikom, sigurne dugoročne investicije koje su fakturirane od strane države. Takvi

⁹ Lidija Pavić-Rogošić, "Odras", 2010. godine

¹⁰ JPP-zajedničko, kooperativno djelovanje javnog sektora s privatnim sektorom u proizvodnji javnih proizvoda ili pružanju javnih usluga. Cilj javno privatnog partnerstva je ekonomičnija, djelotvornija i učinkovitija proizvodnja javnih proizvoda ili usluga u odnosu na tradicionalan način pružanja javnih usluga.

ugovori osiguravaju privatni tok kapitala te stimuliraju domaću industriju i tržište rada.

Negativne značajke javno privatnih partnerstva:

1. Postoji mogućnost da ovakve investicije bude skuplje od uobičajenih procedura, uglavnom zbog viših troškova zaduživanja privatnog sektora.
2. Javno privatna partnerstva uključuju visoke troškove transakcije, dok je pripadajući ugovor kompleksan i dugoročan. Ovi čimbenici smanjuju mogućnost izbora tvrtke privatnog sektora, koji ima kapacitete za poduzimanje partnerstva, a time se postavlja pitanje konkurentnosti.
3. Potrebno je da i javni i privatni sektor posjeduju određeni kapacitet da sporazum može biti potpisan i da bude uspješno vođen.¹¹

4.2.2. Lokalne vlasti i održivi razvoj

Lokalne vlasti imaju ključnu ulogu u ostvarivanju održivog razvoja radi svoje kompleksnosti. Njihova se uloga očituje u mnogim problemima vezanim za gospodarski razvoj, kvalitetu življenja te onečišćivanje okoliša, ali i u rješenjima navedenih problema. Lokalne vlasti izgrađuju, upravljaju i održavaju ekonomsku, socijalnu i ekološku infrastrukturu. One nadziru procese upravljanja, uspostavljaju lokalnu politiku i propise o zaštiti okoliša, a pripomažu u provedbi nacionalnih i subnacionalnih politika zaštite okoliša. Temeljnu ulogu imaju u obrazovanju te reagiranju u javnosti za promicanje održivog razvoja upravo iz razloga jer je to razina vlasti koja je najbliža civilnom stanovništvu. Poželjno bi bilo da se u lokalnim zajednicama donose lokalne Agende 21. Takva bi Agenda 21 uključivala cijelu zajednicu, njihove izabrane članove i ostale reprezentativne grupe. U idealnim uvjetima oformila bi se široka kooperacijska grupa koja bi bila vođena od strane lokalnih vlasti. Takav potez bi zahtijevao tijek informacija i povećanje svijesti, javnog mišljenja, partnerstva među vlastima, kompanijama i stalni monitoring napretka prema održivosti.

Lokalne vlasti imaju mnogo aspekata u koje mogu inkorporirati ciljeve lokalne Agende 21. Jedan od njih je urbani razvoj. Urbanizacija je dio razvojnog procesa i gradske vlasti su zadužene za rješavanje pitanja održivosti u gradovima i mjestima. Provođenjem održivog urbanog razvoja, lokalne vlasti moraju obratiti pozornost na sljedeće okolnosti:

¹¹ *International Institute for Sustainable Development*,
http://www.iisd.org/pdf/2011/sust_markets_PB_PPP.pdf 13.5.2014.

1. Mjere za praćenje kakvoće zraka;
2. Štednja u stambenim i javnim zgradama kako bi se smanjila emisija CO₂ i očuvali prirodni resursi;
3. Mjere u prometu za smanjenje emisije CO₂ kako bi se smanjilo onečišćenje zraka;
4. Odnos između gradskog područja i ruralnog zaleđa;
5. Stvaranje novih ekološki prihvatljivih gospodarskih aktivnosti za održavanje i povećanje mogućnosti zapošljavanja, koje su nastale od strane lokalnih vlasti ili ih ona financira;
6. Stvaranje zelene gradske površine, izgradnjom parkova, uređenih površina, sadnja stabala i cvijeća;
7. Podupiranje socijalne i ekološke održivosti kroz poticanje inicijativa i sudjelovanje u zajednici, s ciljem smanjenja i recikliranja otpada, eliminacije smeća, štednje vode i energije, čišćenja lokalnih područja te razvoja i zaštite raznih ostalih sadržaja.¹²

U kontekstu Lokalne Agende 21, lokalne i regionalne vlasti trebale bi ostvariti suradnju s vlastima u turizmu, kako bi potaknuli razvitak odgovornog turizma, osigurali da je smještaj za turiste ekološki odgovoran, pružali informacije u skladu s održivim razvojem te održavali kvalitetu okoliša štiteći prirodnu baštinu i poticali eko turizam.

4.2.3. Poslovni sektor i održivi razvoj (DOP)¹³

Širom svijeta danas raste broj kompanija koje promoviraju svoju strategiju društvene odgovornosti. One preuzimaju odgovornost za njihov utjecaj na društvo, a samo odgovorno poslovanje veoma je važno za konkurentnost kompanija. Kompanije koje posluju odgovorno žele poslati poruku svojim dionicima, zaposlenicima, dioničarima, investitorima, potrošačima i ostalima da oni investiraju u svoju budućnost te smatraju da im takav angažman može pomoći u povećanju dobiti. Ovakav način poslovanja može donijeti razne koristi za kompaniju:

- smanjuje troškove,
- povećanje prodaje i udjela na tržištu (80% anketiranih kupaca platilo bi više proizvod koji čuva okoliš),

¹² *Local Authorities and Sustainable Development Guidelines on Local Agenda 21*, <http://www.environ.ie/en/Environment/LocalAgenda21/PublicationsDocuments/FileDownload,1833,en.pdf> 13.5.2014.

¹³ *DOP je koncept u kojemu kompanije integriraju brigu o društvu i okolišu u svoje poslovanje te odnose sa svojim dionicima i to na dobrovoljnoj osnovi.*

- jačanje brenda (17% ljudi pazi i izbjegava proizvode iz tvrtke s negativnim imidžom),
- jačanje imidža,
- jačanje sposobnosti privlačenja ljudi i motivacije,
- povećanje privlačnosti za ulagače i veći povrat (veća su ulaganja u tvrtke s pozitivnim DOP imidžem).¹⁴

Ukoliko kompanije teže ovakvom poslovanju, ono vodi k dobrom i transparentnom upravljanju na način da promovira interese različitih dionika na putu prema postizanja kvalitete i održivosti. Tim se putem ostvaraju nova partnerstva te se proširuju postojeća. Društveno odgovorno poslovanje jača ekonomsku i društvenu komponentu na lokalnoj i nacionalnoj razini. Ukoliko promotrimo globalnu razinu, možemo zaključiti kako se na taj način doprinosi zaštiti okoliša i poštivanju osnovnih ljudskih prava.

4.2.3.1. Primjeri dobre prakse DOP-a u Republici Hrvatskoj

CEMEX

Cemex grupa je globalni proizvođač građevinskog materijala koja svoje proizvode i usluge nudi svojim klijentima diljem svijeta. Loše stanje u gospodarstvu negativno je utjecalo na poslovanje Cemex grupe, ali kompanija nije zaboravila važnost društveno odgovornog poslovanja. Kompanija spada u dio industrije koja počiva na prirodnim resursima i trude se biti lider u održivoj razvoju Republike Hrvatske pa se s tim ciljem poduzeće okreće inoviranju proizvodnog procesa i traženju alternativnih izvora energije. Razvijaju projekt Lintar, koji se ostvaruje kroz poljoprivrednu-braniteljsku zadrugu koja se bavi proizvodnjom maslinovog vina, ali i zbrinjavanjem komine maslina koja se može koristiti kao obnovljivi izvor energije. Cilj je postizanje održivog razvoja, te u skladu s tim stvoriti uvjete za profitabilnije i učinkovitije poslovanje Cemexa i na taj način pridonijeti poboljšanju života ostalih stanovnika.

HOLCIM

Holcim Krvatska dio je Holcim Grupe, svjetskog dobavljača cementa i agregata, transportnog betona, asfalta i usluga u građevinarstvu. Kompanija koja isporučuje visokokvalitetan proizvod, a istovremeno poštuje najstrože zahtjeve u zaštiti okoliša, izgradili su partnerski odnos s ključnim dionicima, od kojih su kupci najvažniji. Tijekom godina konstatno ulažu u

¹⁴ Prema Philipu Kotleru

najnovije tehnologije i na taj način nude optimalna rješenja koja odgovaraju rastućim zahtjevima tržišta i kupaca. Unatoč globalnoj financijskoj krizi, poduzeće vidi budućnost u sektoru održive gradnje pa od 2003. Službeno i sustavno promiču vrijednosti održivog razvoja.

OIKON

Oikon je kompanija koje svoje poslovanje temelji na društveno odgovornom poslovanje u doslovnom smislu te riječi s obzirom da se radi o Institutu za ekologiju. Oni djeluju na području zaštite okoliša, industrijske ekologije, okolišne medicine, obnovljivih izvora energije, zaštite prirode, upravljenje prirodnim resursima te okolišnog modeliranja. Uspješno poslovanje rezultat je napora svih zaposlenika u izgradnji održivog ljudskog društva u suglasju s prirodom.

U Republici Hrvatskoj postoje još mnogobrojne kompanije koje svoje poslovanje vode održivo, a neke od njih su : Vetropack straža d.d. , Roxanich, PBZ, OBI, Konzum, King ICT, Avon i mnogi drugi.

4.2.4. Civilni sektor i održivi razvoj

Organizacije unutar civilnog društva imaju veoma važnu ulogu u oblikovanju i primjeni sudioničke demokracije. Takve su organizacije neovisne o vladi i politici, a veliki broj istih raspolaže raznim stručnim znanjima koja su potrebna za osmišljavanje i provedbu društveno odgovornog i za okoliš prihvatljivog razvoja. Razne udruge imaju veliku ulogu u održivom razvoju na nekoliko područja: svojim projektima koji se sve češće provode u partnerstvu s lokalnom zajednicom, pridonose zaštiti određenih područja ili poboljšanju kvalitete življenja u svojim zajednicama. Vrlo su često i sami pokretači određenih akcija, kampanja i protesta protiv određenih poteza u prostoru. Njihova se važna uloga očituje i u neformalnom obrazovanju na način da educiraju i potiču javnost da sudjeluje u akcijama odlučivanja te ih izvještavaju o važnosti zaštite okoliša, prirode i baštine. U krajevima koji su zaostali u razvoju njihov se doprinos najviše ističe.

Za takve je udruge važno:

1. Uspostavljanje međusobne komunikacije i partnerstva kako bi se izrađivali kvalitetniji projekti održivog razvoja. Potrebno je educiranje članova kako bi predlagali konstruktivna rješenja, a bili samo kritičari.

2. Udruge se moraju iskazati u situaciji u kojoj će biti ravnopravni partneri s lokalnom zajednicom, koja treba iskoristiti koristi od suradnje s civilnim udrugama.
3. Vlast bi trebala podupirati kvalitetne udruge te im pomagati u obliku potpora bez lokalnih inicijativa.¹⁵

4.3. Obrazovanje za održivi razvoj

Još je u Agendi 21 navedene potreba za obrazovanjem, osposobljavanjem te jačanjem svijesti javnosti kako bi se probudila ekološka i etička svijest te promjenili stavovi. Desetljeće obrazovanja za održivi razvoj UN-a proglašeno je na 57. Sjednici Generalne skupštine UN-a održave u prosincu 2002.godine, a proglašeno je u razdoblju od 2005. do 2014. godine. Cilj cjeloukupnog Desetljeća je uklapanje vrijednosti svojstvene za održivi razvoj u sve aspekte učenja kako bi se potaknule promjene u ponašanju koje će dovesti do održivijeg i pravednijeg društva za sve.¹⁶ Agencija koja je proglašena vodećom za promicanje Desetljeća je UNESCO. UNESCO je dobio zadatak da izdradi Međunarodnu shemu provebde (IIS).

Strategija za obrazovanje za održivi razvoj UNECE-a jedna je od regionalnih strategija, a ciljevi su joj:

4. osigurati da politički, regulatorni i operativni okviri podržavaju OOR,
5. promicati održivi razvoj kroz formalno, neformalno i informalno učenje,
6. pružiti nastavnicima stručnost za obuhvaćanje održivog razvoja u njihovo podučavanje,
7. osigurati pristup primjerenim alatima i materijalima za OOR,
8. promicati istraživanje o OOR-u i razvoj istog,
9. jačati suradnju za OOR na svim razinama unutar UNECE regije.¹⁷

Strategija bi se trebala odvijati kroz tri faze:

¹⁵ Izvještaj o održivom razvoju u RH, 2009., Lidija Pavić-Rogošić

¹⁶ Ministarstvo zaštite okoliša i prirode; <http://www.mzoip.hr/default.aspx?ID=9947>, 14.5.2014.

¹⁷ Ministarstvo zaštite okoliša i prirode; <http://www.mzoip.hr/default.aspx?ID=9947>, 14.5.2014.

2. faza (do 2007.godine): preispitivanje postojećih politika, pravnih i operativnih okvira, financijskih mehanizama i obrazovnih aktivnosti te utvrđivanje prepreka i prazninate izrada relevantnih nacionalnih planova provedbe.
3. faza (do 2010. godine): preispitivanje postignutog napretka u provedbi nacionalnih/ državnih strategija i njihovo revidiranje po potrebi
4. faza (do 2015. godine) : zemlje bi trebale postići znatan napredak u provedbi OOR-a.

Potrebno je ljude obrazovati radi njihove svjesnosti realnosti svijeta, potaknuti ih na doprinošenje veće pravednosti i poštivanju ljudskih prava za sve. Radi kompleksnosti održivog razvoja nastaju mnoga tumačenja istoga što stvara problem stvaranja konteksta obrazovanja za sve regije i lokalitete. Ovakva situacija izazvala je ujedinjavanje istraživačkih napora kojim se stvara sustav obrazovanja. Takvo obrazovanje trebalo bi objediniti teme koje povezuju razvoj, ljudska prava, održivost, mir i prevenciju konflikata i međukulturalnosti. Problem održivog razvoja treba biti obuhvaćen formalnim, neformalnim i informalnim učenjem. Kako bi se znanje prenijelo kvalitetno valja obraćati pozornost na kanal koji će se ono prenijeti, kako bi informacije bile relevantne. Bitno je naglasiti kako obrazovanju za održivi razvoj nije cilj samo prenijeti odgovarajuće znanje, stavove, vrijednosti i ponašanja, već je fokusiran osposobiti ljude da sami utvrde i oblikuju alternativne načine života. Iz navedenog možemo zaključiti da je fokus na oblicima i vrstama učenja kako bi se stvorile nove vrste građana koji će aktivno, kritički i smisleno doprinosti održivom razvoju.

4.3.1. Smjernice za razvoj obrazovanja za održivi razvoj

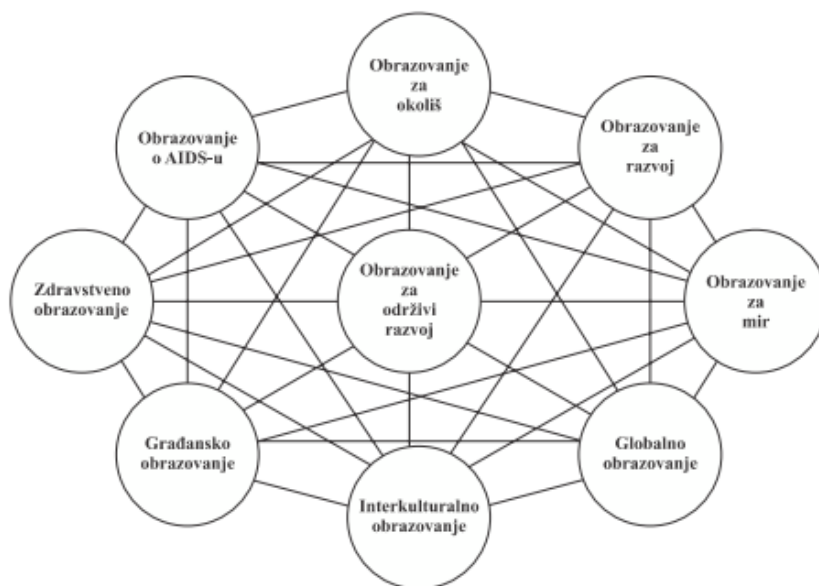
U prijašnjem navedeno je kako je obrazovanje za održivi razvoj i sam fenomen održivog razvoja veoma kompleksna pojava koja zahtjeva prilagodbu lokalnim kontekstima. Zapravo riješenje da ne postoji jedno ispravno riješenje za provedbu OOR-a. Bez obzira na potrebu stvaranja jedinstvenog obrazovnog sustava svake države moguće je izdvojiti četiri prioriteta područja za razvoj i implementaciju OOR-a:

2. **Osnovno obrazovanje:** trajanje i sadržaj osnovnog obrazovanja razlikuju se od zemlje do zemlje. Problem postoji u zemljama u kojima nemaju sve društvene skupine pristup osnovnom obrazovanju. Koncept osnovnog obrazovanja trebalo bi usmjeriti k razmjeni vještina, vrijednosti i stajališta te time poticati pojedince na

aktivnije sudjelovanje u određenim procesima. Ovakim pristupom zajednica ostvaruje socijalne, ekološke i ekonomske razvojne ciljeve.

3. **Preusmjeravanje postojećih obrazovnih kurikuluma:** prestrukturiranjem odgoja i obrazovanja od najnižih struktura pa sve do sveučilišta, obrazovne ustanove biti će potaknute na razvoj znanja, vještina i stajališta koja se podudaraju s načelima održivog razvoja. Ovakav proces zahtijevao bi reviziju postojećih nastavnih planova i ispitivanje istih odgovaraju li metodologiji koja razvija vještine za cjeloživotno učenje. Odnosno razvijaju li se vještine kao što su kritičko i kreativno razmišljanje, usmena i pismena komunikacija, korištenje odgovarajuće informatičke tehnologije, upravljanje konfliktima te sposobnost za suradnju i odlučivanje.
4. **Razvoj javne svijest i razumijevanje održivosti:** koncepcija održivosti zahtijeva da se rastuća globalna svijest o društvenim, gospodarskim i ekološkim problemima shvaća do njihove srži i da se u potpunosti razumiju lokalni, nacionalni, regionalni i globalni uzroci. Radi navedenog potrebno je OOR provoditi u svim sferama života, a posebno putem formalnog obrazovanja u nastavnim institucijama, putem aktivnosti nevladinih organizacija te putem medija i na taj način OOR postaje sastvni dio svakodnevnog života.
5. **Suradnja:** ključni preduvjet za razvitak održivog razvoja jest multidisciplinarnost u znanstveno-istraživačkom radu. Tijekom razvijanja sustava za održivi razvoj javlja se potreba za razvitkom mreže u kojoj surađuju znanstvenici i stručnjaci iz svih sektora. Potrebno je umrežiti fakultete, škole, obrazovne institucije i druge organizacije na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini. Takav će sustav predstavljati platformu za detaljno istraživanje društvenih, ekonomskih i ekoloških procesa.

Slika 3. Povezanost OOR-a s ostalim obrazovnim koncepcijama

Izvor: Održivi razvoj, zaštita okoliša i ljudski potencijali, prof. Dr. sc. Nada Denona Bogović, dipl. oec Saša Čegar

Slika 3. Prikazuje kompleksnost održivog razvoja i njegovu povezanost sa svim sferama života i obrazovanja. Potrebno je pobrinuti se da svaka sfera nadopunjava jedna drugu kako bi dane informacije bile relevantne i potpune.

Možemo zaključiti da fenomen održivog razvoja ne uvodi nove obrazovne discipline već samo stvara sinergije postojećih i povezuje prirodne, ekološke, kulturne, tehnološke, socijalne i političke potrebe suvremenog društva.

4.4. Strategija održivog razvoja Republike Hrvatske

Održivim razvitkom temeljno je pretpostavljeno ostvarenje tri cilja: stabilnog gospodarskog razvitka, pravedne raspodjele socijalnih mogućnosti te zaštita okoliša. Već je navedeno kako se ti ciljevi mogu postići jedino zajedničkom suradnjom svih dionika. U ostavrenju spomenutih ciljeva potrebno je:

- uvažiti nacionalne osobitosti;
- jačati partnerstvo svih segmenata zajednice;
- aktivno promicati održivi razvitak u regiji i svijetu;
- jačati uspostavu demokratskih institucija u regiji i svijetu te braniti njihovu stabilnost, polazeći od univerzalnog prava na mir, sigurnost i slobodu;

- znanstvenim i stručnim spoznajama razvijati sustav zaštite zdravlja ljudi, uključujući sanaciju postojećih opterećenja okoliša;
- promicati gospodarstvo temeljeno na blagostanju, razvojnim promjenama, natejecateljskom duhu i s društvenom odgovornošću, gospodarstvo koje osigurava kvalitetu života te punu zaposlenost.¹⁸

Strategija održivog razvoja Republike Hrvatske krovni je dokument zaštite okoliša i njegovog razvitka. Strategija se provodi putem Akcijskih planova koji se izrađuju u suradnji svih dionika a to uključuje nevladine organizacije i poslovni sektor. Ona je definirala osam ključnih izazova ostvarenja održivog razvitka RH:

- poticaj rasta broja stanovnika Republike Hrvatske;
- okoliš i prirodna dobra;
- usmjeravanje na održivu proizvodnju i potrošnju;
- ostvarivanje socijalne i teritorijalne kohezije i pravde;
- postizanje energetske neovisnosti i rasta učinkovitosti korištenja energije;
- jačanje javnog zdravstva;
- povezivanje Republike Hrvatske;
- zaštitu Jadranskog mora, priobalja i otoka.¹⁹

¹⁸ Narodne novine br. 30, od 09. ožujka 2009.

¹⁹ <http://www.odrzivi.turizam.hr>20.5.2014.

5. URBANI TURIZAM

Urbani turizma možemo definirati kao turističko boravljenje u nekom gradu i cjeloukupno, cjelogodišnje, turističko događanje u gradskom vrlo složenom i dinamičkom socioekonomskom sustavu u kojem je turizam uvijek samo jedan, često manji dio.

5.1. Polazište urbanog turizma

Urbani turizam u Europi povezujemo s međuodnosom socioekonomskog i urbanizacijskog procesa. Temelji se na dva osnovna principa:

1. socijalnoj transformaciji
2. urbanoj transformaciji.

U Europi je 19. stoljeće donijelo mnoge promjene kao što su povećanje slobodnog vremena, što se odrazilo na turistički razvoj i dokolicu. U 20. stoljeću dolazi do znatnih promjena u čovjekovom životu, radu, slobodnom vremenu i turizmu. Smanjuje se vrijeme provedeno na radu, a povećava se vrijeme van rada. Ovakav se proces temelji na trima komponentama:

1. slobodno vrijeme za osobni razvoj,
2. slobodno vrijeme za razonodu,
3. slobodno vrijeme za ostale aktivnosti.

Najveći porast slobodnog vremena očituje se krajem 20. stoljeća i početkom 21. stoljeća. Upravo radi ovakvih promjena je dolazilo i još dolazi do rasta turističkih putovanja u s svim djelovima svijeta.

Urbani turistički razvoj u Europi odvija se kroz tri faze:

1. razdoblje rekonstrukcije (od kasnih 40-ih do kasnih 60-ih godina);
2. razdoblje izguravanja drugih djelatnosti i prodiranje onih za turistički razvoj (od 70-ih do ranih 80-ih godina);
3. razdoblje gradskog marketinga (od početka 90-ih godina do danas).

Zajednička karakteristika svih ovih faza je akumuliranje starih i novih razloga za razvoj kulturnog turizma. Od ranih 80-ih godina dolazi do odmakda od sociopolitičkih kriterija prema ekonomskog razvoju.

Najvažnija obilježja ovog procesa su :

- urbana obnova;
- proširenje "kulturno-povijesnog nasljeđa", proglašavajući pojedine objekte i područja s povijesnim arhitektonskim nasljeđenim kulturnim bogatstvom;
- transformacija povijesnih jezgri
- formiranje turističkih distrikta.

Ova obilježja potiču suvremeni turizam na stvaranje novih vrijednosti na turističkom tržištu i proizvode se kulturni proizvodi koji su namjenjeni sadašnjim i budućim potrošačima.

Prema smjernicama EURICUR-a²⁰, urbani turistički razvoj je potrebno razvijati u skladu sa ukupnim razvojem grada. Potrebno je usklađivati razvoj turizma sa ostalim djelatnostima, revitalizacija gradova se treba odvijati u skladu s turističkim razvojem; urbani turizam je potrebno kontinuirano usmjeravati i usklađivati.

5.2. Razvoj i problemi

Grad i turizam povezani su na veoma složenoj razini budući da je turizam društveni fenomen novog doba, a grad je složeni sustav u kojem se odvijaju procesi društvenog fenomena. Masovni turizam nastaje kao posljedica određenih čimbenika:

- rastom raspoloživog dohotka po domaćinstvu;
- porastom slobodnog vremena
- ekspanzijom automobilske i avio prijevoza
- povećanjem stupnja obrazovanja (stimulira se potreba za upoznavanjem novih, drugačijih krajeva i kultura, posebno srednjeg sloja);
- promjenom tradicionalnih stavova prema radu i slobodnom vremenu.

Izmijenjeni motivacijski okviri u suvremenom turizmu zahtijevaju novi sustav privlačenja i nove atrakcije. Prvenstveno je potrebno izgraditi privlačan imidž grada, a on nastaje postepeno, smišljenim ispitivanjem javnog mnjenja. Sastavi dio napora tijekom izgradnje imidža grada je i u kvaliteti turističkog proizvoda grada, koji nastaje kao ukupnost prirodnih i klimatskih značajki, posebnih i kulturnih vrijednosti te posebnih atrakcija i priredbi.

²⁰ EURICUR- Europski institut za komparativni razvoj

Veliki europski gradovi intenzivno ulaze u postindustriji razvoj ili razdoblje dezindustrializacije u kojima se mijenja urbani život i stvaraju uvjeti za razvoj turističke ponude koja sve više privlači pozornost tržišta. Razvojem turizma gradovi se otvaraju prema svijetu koji na taj način upoznaje njihovu kulturu, običaje, dostignuća i specifičnosti po kojima postaju prepoznatljivi i po čemu zemlja u cjelini stvara svoj identitet.

5.3. Elementi razvoja urbanog turizma

Sljedeće poglavlje objasniti će glavne elemente po kojima se razvoja urbani turizam. Naglašena će biti i uloga kazališta i glazbe u urbanom turizmu.

5.3.1. Rekreacija i odmor u gradu

Organizacija rekreacije i odmora u gradu veoma je bitna funkcija budući da ove dvija komponente čine veliki dio čovjekovog postojanja. Potreba za rekreacijom u ljudskom životu sve je veća, a potaknuta je sljedećim faktorima:

- porastom životnog standarda
- smanjenjem radnog vremena.

Za potrebe rekreacije i odmora u gradu postoje uređene površine te sportski i kulturno zabavni objekti. Za površine koje su najmnijenjene odmoru i rekreaciji rabi se naziv slobodne površine²¹.

Potrebe kao što su potreba za rekreacijom i odmorom potiču i sve naglašenije promjene u vrednovanju načina života uz jačanje duhovnih nad materijalnim vrijednostima.

²¹ Slobodne površine su sve one neizgrađene površine u gradu, uključujući i pješke zone, na kojima je moguća bilo kakva aktivnost vezana za odmor i rekreaciju.

5.3.2. Kazalište i glazba u urbanom turizmu

Kulturni turizam ima dva oblika:

1. umjetnost kao glavni razlog posjete
2. umjetnost kao sekundarni razlog; ljudi dolaze u destinaciju radi neumjetničkih događanja, ali posjećuju umjetnička mjesta, na ovakav tip posjetitelja umjetnost ima utjecaj na odabir odredišta koje posjećuju.

Mnogi su gradovi iskusili turizam koji je potaknut baštinom koji proizlazi iz njihova izgrađenog naslijeđa kao što su crkve, katedrale, dvorci, palače, samostani, mostovi i cijele "gradske cjeline" ili pak onaj turizam koji je potaknut baštinom koja je predstavljena u muzejima i umjetničkim galerijama. Turisti koje privlače baštinski elementi gradske kulture nositelji su zahtjeva za izvedbenim umjetnostima i zabavom kao sekundarnom aktivnošću. Baština je drž njihova posjeta, a umjetnost je periferna.²²

Definitivno je da umjetnost može privući ne-lokalnu publiku. Ovakvo je što najuočljivije kada je umjetnička izvedba različita u bilo kojem obliku te je baš zbog te različitosti putovanje isplativo. Možemo zaključiti kako će ne-lokalna publika donijeti pozitivne efekte kao što su prihodi i zapošljavanje.

Umjetnost može preuzeti ulogu radi koje će se investirati u određenu urbanu sredinu te će se povodom nje stvarati imidž mjesta ili grada kao straktivne destinacije za život i rad.

Turizam kojeg predvodi kultura u urbanim središtima veoma je poželjan, budući da se smatra novim tržištem u porastu, a čine ga potrošači visoke kupovne moći te je manje je ovisno o vremenskim prilikama od masovnog turizma.

²² Pančić Kombol, T. ; Kulturno nasljeđe i turizam, Varaždin, 2006

5.4.Održivi urbani turizam

Ciljevi razvitka održivog urbanog turizma uključuju:

- Održavanje materijalnog nasljeđa gradova;
- Jačanje kulturne i društvene vitalnosti lokalne zajednice;
- Osiguravanje dugotrajnog razvoja i visokokvalitetne mogućnosti zaposlenja;
- Usklađivanje interesa lokalnog stanovništva i posjetitelja;
- Smanjivanje negativnih ekoloških utjecaja i neodržive navike potrošnje.

Sama primjena ovakvog oblika turizma relativno je nova bez obzira na širinu i broj literature koja se njime bavi.

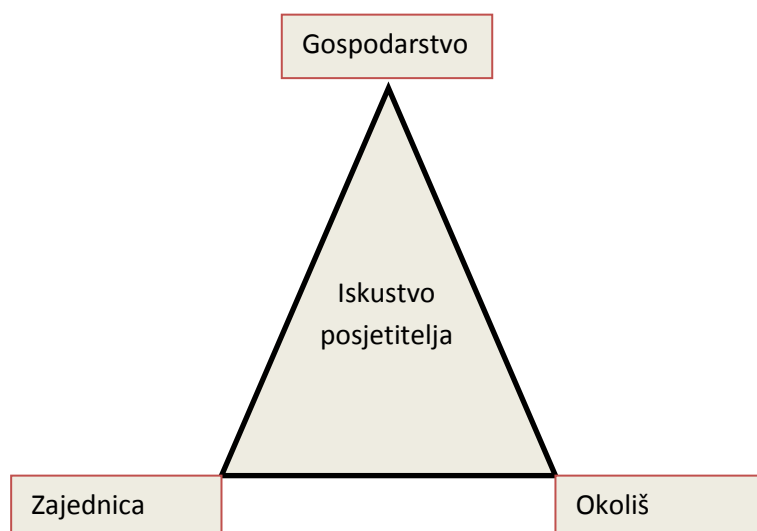
Održivi turizam usmjeren je prema različitim interesima, a cilj mu je uravnoteženi razvoj turizma u kojem ne prevladava ni jedan od elemenata.

Četiri osnovne sastavnice održivog urbanog turizma jesu:

- gospodarska dimenzija,
- okolina domaćina,
- zajednica domaćina,
- iskustvo posjetitelja.

Gospodarska dimenzija odnosi se na zaposlenje lokalnog stanovništva i stabilnost tvrtki. Okolina domaćina dijeli se na dvije dimenzije: okolina koja uključuje prirodne, kulturne i stvorene resurse urbane destinacije i zajednicu domaćina. Čimbenik iskustva odnosi se na kvalitetu posjetiteljevih iskustava.

Slika 4. *Sastavnice održivog urbanog turizma*

Izvor: Održivi urbani turizam; stajališta nositelja interesa, Timur, Sledjan

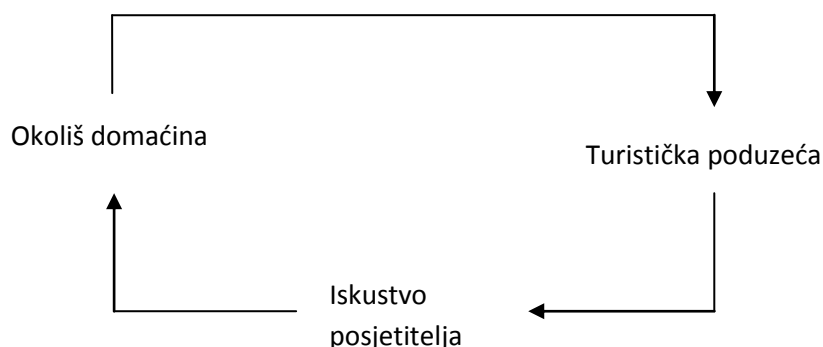
Grad svoje faktore privlačnost djeli na tri temeljne dimenzije:

- stvorenu okolinu; jedinstvenu arhitekturu, povijesne građevine, sportske i kulturne centre
- prirodnu okolinu; riječne obale, zelene površine
- kulturnu sredinu; tradicija i životni stil.

Kulturni resursi zahtijevaju poštivanje zahtjeva lokalne zajednice, lokalne kulture, tradicionalnog života i kulturne raznolikosti, a prirodno i stvoreno naslijeđe podrazumjeva zaštitu i širenje.

Sastavnica održivog urbanog života je zajednica koja konstantno naglašava blagostanje i kvalitetu života zajednice domaćina. Sveopći cilj je postizanje standarda života zajednice. Jedna od sastavnica je i kvaliteta iskustva posjetitelja u gradovima. Zadovoljenje iskustva zahtjeva kvalitetu u prirodnim, kulturnim, fizičkim i ljudskim resursima urbane destinacije.

Slika 5. Povratna veza između turističkog razvoja i njegovih resursa

Izvor: Održivi urbani turizam; stajališta nositelja interesa, Timur, Sledjan

Možemo zaključiti kako je turizam u opasnosti od samouništavajućeg procesa. Slika prikazuje povratnu vezu između turističkog razvoja i njegovih resursa. Ukoliko u urbanom središtu gradske atrakcije nisu zaštićene, vitalnost turističkog poslovanja i kvaliteta iskustva posjetitelja mogu biti uništeni i u velikoj su opasnosti.

5.4.1. Primjeri dobre prakse održivih gradova

Vancouver, Kanada

Vancouver glasi za grad u kojem bi mnogi htjeli živjeti. Svojim planovima kreće prema cilju da postane "najzeleniji grad" do 2020. godine. Danas im opremljenost hidroelektranama iznosi 90%, a i redovito koriste obnovljive izvore energije poput vjetra, sunca i snage valova. Sveukupna kilometraža biciklističkih staza iznosi oko 248 kilometara. Vancouver je jedan od gradova koji ima najnižu emisiju ugljika po stanovniku u Sjedinjenim Američkim Državama.

Vodeći se prema navedenom cilju, planiraju smanjiti emisiju plinova za dodatnih 33% te poboljšati energetska učinkovitost postojećih objekata za 20%.

Jedno od područja u kojem Vancouver može poboljšati svoju efikasnost jest u korištenju električnih vozila. Vancouver Electric Vehicle Association procjenjuje da postoji samo 20 električnih vozila na gradskim cestama. Problem vide u dostupnosti samih vozila i cjeni koja nije pristupačna cijelom lokalnom stanovništvu te postaja za ponjenje kojih je 15 u planu za izgradnju u kratkom razdoblju.

San Francisco, SAD

San Francisco je jedan od najnaseljenijih gradova SAD. Jedan je od gradova s najvišom ocjenom za kvalitetu zraka te gospodarenje otpadom. Prozvan je najzelenijim gradova Sjeverne Amerike. Stanovnici recikliraju 77% ukupnog otpada, 20% ukupnog područja zadržavaju zelenim prostorima te provode više od 450 projekata "zelene gradnje" s LEED certifikatom²³. Za razliku od Vancouvera, San Francisco ima 160 postaja za punjenje električnih automobila, a u planu je razvitak još više d 2000 postaja.

Oslo, Norveška

Jedan je od vodećih europskih održivih gradova. Više od 2/3 površine pripada zaštićenim šumama, plovnim putevima i poljoprivrednim zemljištima. Oslo uvodi praksu inteligentne rasvjete koja prilagođava svoj intenzitet ovisno i prometnim uvjetima i vremenu. Razvili su program za eko certifikate koji zapošljava 43 000 stanovnika. Do 2030. godine Oslo namjerava smanjiti emiju ugljičnog dioksida za oko 50%.

80% sustava grijanja osigurano je iz obnovljivih izvora energije. Godišnje uštedi se emisija ugljičnog dioksida količini od oko 60 000 vozila. U sljedećih 10 godina, Oslo planira proširiti sustav te 100% osigurati grijanje iz obnovljivih izvora energije.

Kopenhagen, Danska

Kopenhagen je svojim posjetiteljima i lokalnom stanovništvu omogućio 217 kilometara biciklističkih staza. Prosječno, 1.2 milijuna stanovnika za svoje prijevozno sredstvo koristi bicikl. Dužnosnici se nadaju kako će u 2015. godini polovica stanovnika Kopenhagena koristiti bicikl kao svoje regularno prijevozno sredstvo.

Kao dio cilja da do 2025. godine imaju najmanju emisiju plinova od svih glavnih gradova, uvedena je klauzula kojom su stanovnici obavezni u svaku novu gradnju implementirati zelenu vegetaciju. Uz ovo su pravilu počeli razvijati "pocket parks", zelene površine koje predstavljaju pola veličine nogometnog igrališta kako bi u 2015. godini 90% stanovnika u manje od 15 minuta pješke stiglo do bilo koje zelene površine.

²³ LEED certifikat- certifikacijski sustav koji ocjenjuje održivost zgrada i naselja. Razvijen je od strane Američkog savjeta za zelenu gradnju, a sami sustav ocjenjuje i aspekte poput učinkovitog korištenja vode, korištenja materijala te upravljanje zemljištem.

6. URBANI RAZVOJ MEDITERANA

Mediteran je gusto naseljena regija iz koje izvire mnogi problemi nastali tijekom procesa urbanizacije. U većini gradova, princip održivog razvoja nije u potpunosti implementirani u urbani razvoj, što se može primjetiti u prevelikim urbanim područjima, prevelikoj potrošnji energije, rastućoj količini urbanog otpada te mogućeg gubitka socijalne kohezije u urbanim područjima. Unatoč učinjenom napretku diljem Sredozemlja postoji svjesnost stanovništva da su trenutačna razvojna kretanja neodrživa.

6.1. Međunarodni dolasci

Međunarodni je turizam u svijetu u stalnom usponu. Razne su analize pokazale kako se broj međunarodnih dolazaka od 1950. do 2002. godine povećao za više od 28 puta, dok su prihodi u istom razdoblju porasli čak nešto više od 220 puta. Prognoze pokazuju kako je Europa bit vodeća receptivna regija, ali s nešto manjim usjedom nego što to ima sada. Konkurencija na svjetskom tržištu postaje sve jača. Za svoj dio turista bore se i mnoge novonastale destinacije koje se pokušavaju istaknuti u šumi destinacijama na svjetskom tržištu. Modernom je turistu bitno ostvariti svoje potrebe i doživjeti destinaciju u potpunosti. Vrlo im je bitno i dobiti što više usluga za što manju cijenu, čemu pogoduju povoljne cijene u zračnom prometu.

Tabela 6. Predviđanja međunarodnih dolazaka

REGIJE	OSTVARENI DOLASCI 1995. (u mil.)	PREDVIĐANJE DOLAZAKA (u mil.)	POSJEČNA GODIŠNJA STOPA RASTA OD 1995.-2020. U %	UDIO U POSTOCIMA
Svijet	565,4	1. 561,10	4,15	100
Afrika	20,2	47	5,51	4,67
Amerika	108,9	190,4	3,88	18,92
Istočna Azija / Pacifik	81,4	195,2	6,55	19,4
Europa	338,4	527,3	3,05	52,39
Srednji Istok	12,4	35,9	7,08	3,57
Južna Azija	4,2	10,6	6,18	1,05

Izvor: "Suvremene tendencije u razvoju svjetskog turizma i globalizacijskog procesa" ; Ivana Pavlić

6.2. Okolišne opasnosti za razvitak održivog razvoja

Zbrinjavanje otpada problem je s kojime se suočava svaka zemlja, pa čak i ona kojoj turizam nije u glavnom fokusu. Veliko zagađenje zraka za sobom nose spalionice. Recikliranje je jedan od načina kojim se ne zagađuje a iskorištene stvari ponovno su upotrebljive. Kako bi lokalno stanovništvo bilo svejsno problema, potrebo je da budu upućeni u detalje kako bi svi mogli sudjelovati i što efikasnijem i jednostavnijem zbrinjavanju otpada. Jedan je od načina poticanja i postavljanje različitih kontejnera koji nas navode kako sortirai otpad i ponašati se održivije prema okolini, ali prema sebi samima.

Posljedice koje dolaze nakon neefikasnog zbrinjavanja otpada utječu na svih nas; zagađenje tla, podzemnih voda i mora. Ugroženo je zdravlje građana i cjelokupnog živog svijeta. Bez obzira na današnji trud pojedinaca svugdje postoje mnogobrojna divlja odlagališta koje je potrebno u što kraćem roku sanirati.

Onečišćenje zraka jedan je od najvećih problema modernog stanovništva. On nam je neophodan u svakom trenutku našeg života. Čist zrak neophodan je svim živim bićima. Nekontroliranim ljudskim djelovanjem kakvoća zraka drastično se promjenila i pogoršala. Promet je jedan od najvećih problema ukoliko promatramo uzročnike onečišćenja okoliša, ali isto tako predstavlja neizostavan element turističkog kretanja.

6.2.1. Problemi razvoja Mediterana

Istraživanja pokazuju da će posebno južne i istočne države Mediterana rasti za gotovo 82 milijuna stanovnika, od čega će trećina živjeti u priobalnom području. Ukoliko se ovakve stope raste ne budu pravilno kontrolirale, postojeći problemi samo će postati gore. Sadašnje je stanje već alarmantno što se očituje u niskim razinama socijalne kohezije, širenju siromaštva, neformalnih naselja, koja čine 60% novih sagrađenih područja. U probleme spada i nedgovarajuća opskrba čistom vodom te neučinkovito gospodrenje otpadom.

Pritisak na obalna područja Mediterana veoma je snažan, pogotovo na područja koja postete 137 milijuna posjetitelja godišnje. Ukoliko se nastavi neodrživa proizvodnja i porošnja, odnosno nekontrolirani razvitak turizma, vrlo je vjerovatno da će se troškovi koji se odnose na okoliš izjednačiti sa postotkom od 3- 5% BDP-a. Lokalno stanovništvo Mediterana sve je svjesnije prijetnjama u njihovom okruženju pa su sve države provele razne inicijative u svrhu očuvanja i zaštite kulturno- povijesne baštine. Ukoliko ne dođe do promjene na Mediteranu,

svijetska vodeća turistička regija, mogućnost da ugrozi svoje najvrijednije karakteristike veoma je velika.

Porast stanovništva još je jedan veliki izazov za urbani razvoj Mediterana. Prema UNEP-u²⁴ 7% svjetske populacije živi na Mediteranu, što znači cca. milijuna stanovnika, a samo na obali živi milijuna stanovnika. Urbana naselja enormno su narasla s neformalnim/ ilegalnim naseljima, koja pokrivaju – 30- 70 % stanovništva.

Nedovoljan ukupni društveni napredak koji je postigut do danas i iznimno visoka stopa nezaposlenost u zemljama južnog i istočnog Mediterana ne pomaže iskorijeniti kronično apsolutno siromaštvo, koje pogađa 30% stanovništva, što isto tako znači da isti broj ljudi uglavnom nema pristup čistoj vodi za piće i osnovnim sanitarijama.

Destrukturizacija tradicionalnih ruralnih ekonomija i društava kopnenih područja bitan je faktor urbanog rasta brojnih država Mediterana, posebno se u tome nalaze mediteranski dio Francuske, Italije i Španjolske. Fenomen urbanizacije i naseljavanja obalnog dijela posebno se sada ističe u Turskoj i ostalim zemljama južnog i istočnog Mediterana. Poseban problem predstavljaju tijekovi turista koji se većinskim djelom kreću po obalnom području, što nas dovodi do činjenice da je gotovo polovica obalnog Mediterana pod rizikom prevelike betonizacije.

Lokalna i regionalna samouprava, okolišne probleme mogu promatrati kao kucijalne izazove. Veliki problem predstavlja i otpad koji nastaje u ovakvim područjima, koja su već u velikim problemima. Volumen domaćeg i industrijskog otpada proporcionalan je s urbanim razvojem, što nas dovodi do činjenice kako on samo raste i uništava okolinu, a takvo će se što i nastaviti ukoliko se razvoj ne krene kontrolirati i voditi prema određenim standardima. Samo propadanje navedenog otpada može zauzeti različite oblike što dovodi stanovništvo do lošeg upravljanja gospodarskim razvojem. Utjecaj se može širiti na prirodne prostore, arhitektonske i povjesne baštine, arheološka blaga i njihovu drživost kao turističke atrakcije. U ovom slučaju prioritet su rastuće razine onečišćenja vode, tla i urbana kvaliteta zraka.

²⁴ UNEP-United Nations Environment Programme

6.2.2. Aktivnosti i uloga Mediteranske lokalne i regionalne samouprave na području urbanog i teritorijalnog razvoja

Lokalne i regionalne vlasti imaju veći interes za urbani i teritorijalni razvoj od trenutka kada su direktno suočeni s izazovima urbanizacije, kao što su zagađenje, transport ili upravljanje otpadom. Kroz njihovu suradnju u područjima kao što su komunalne usluge, infrastruktura, komunikacije, teritorijalni gospodarski razvoj, lokalne i regionalne vlasti stekle su određene vještine i iskustva u sektoru koji je veoma bitan za mediteranske države, njihov politički, ekonomski i društveni razvoj. Ovakve će im ekspretize zasigurno pomoći iu održivog+u urbanom razvoju. Lokalne vlasti urbanom razvoju donose posebnu dodanu vrijednost. One su ključna poveznica za različite intresne skupine koje zajedno rade. Lokalne i regionalne vlasti EU trebale bi više surađivati s mediteraskim lokalnim vlastima, kako bi svojim iskustvia, znanjima i tehničkim sposobnostima podržavle kolege na Mediteranu. Stručnjaci naglašavaju važnost pokretanja zajedničkih akcija u okviru Unije za Mediteran po pitanju održivog urbanog razvoja na regionalonoj razini te podržavaju procese donošenja odluka i primjena lokalnih politika, kako bi se osigurala socijalna kohezija u gradovima te potaknulo otvaranje novih gospodarskih mogućnosti. Upravo su one moguće kroz učinkovito upravljanje resursima, zajedničkim akcijama inteligentno vođenje.

6.2.2.1. Izazovi Lokalnih vlasti na području održivog urbanog razvitka

Lokalne su vlasti direktno pogođene problemima urbanizacije stoga rješenja treba tražiti na lokalnoj razini. Nekontrolirano urbano širenje sve više dovodi do širenja fenomena "baraka gradova". Ovakva pojava stavlja značajn teret na lokalne vlasti, kao što su gradovi lišeni zdravstvenih i sigurnosnih standarda. Ovakve pojave izazivaju prijetnje za dobrobit cjeloukupnog stanovništva na određenom području. Ovakvo nas što dovodi do zaključka da gradovi koji su izgrađeni bez službenih dopuštenja izazivaju razne zdravstvene probleme, ali i sigurnosne prijetnje.

Broj ljudi koji živi u Istanbulu u siromašnim četvrtima, prelazi 1 milijun stanovnika. Ovakva činjenica predstavlja prijetnju održivom razvoju grada. U ovakvim slučajevima lokalne bi vlasti trebale provoditi službene kontrole i integrirati ljude u lokalne četvrti.

Sljedeći problem s kojima se suočavaju lokalne vlasti jest taj da se postavlja pitanje da li planovi urbanog razvoja odgovaraju i da li mogući za određenu regiju. Postoje različita mišljenja od strane međunarodnih vlasti u vezi područja javnog zdravlja, energije, zaliha vode, otpada i ostalih vrsta zagađivača. Ostvarivanje različitih standarda ovisi uvelike i o financijskog situaciji i tehnološkim sredstvima određenog područja. Zakonodavstvo lokalnim vlastima stvara dodatne probleme i izazove. Nadalje, razlike u veličini područja i ekonomskom razvoju stvaraju različite brige i izazove pa lokalne vlasti moraju tražiti različita rješenja za različita područja. U slučajevima velikih gradova najveći problem predstavlja promet, koji je veliki zagađivač. Veća ovisnost o automobilima izazvana je upravo zbog nekontroliranog širenja urbanih područja. Prevelika količina motorizacije uzrokuje zagađenje i zagušenje prometa koji šteti skladnom gradskom životu. Lokalne vlasti poduzimaju različite mjere opreza u različitim gradovima. Neformalni prijevoz, kolektivni taxi i mini autobusi različiti su potezi lokalnih vlasti u nadi da će smanjiti prometni nesklad.

6.3. Moguća buduća postignuća, projekti i kooperacije

Budućnost urbanizacije ovisi o razvoju na lokalnoj razini. Usko je povezano s dugoročnom vizijom razvoja. Budući projekti trebali bi težiti sljedećem:

- Predvidjeti i planirati očekivani urbani rast;
- Povećanje vrijednosti baštine mediteranskih gradova;
- Pobojšanje kvalitete života i smanjivanje nejednakosti ;
- Poboljšanje urbanog upravljanja uz istovremeno jačanje solidarnosti između Mediteranskih gradova.

Razne bi financijske institucije mogle podržati lokalne vlasti te na taj način povećati broj kulturnih razmjena i promicanje vrijednosti tolerancije te uzajamnog poštovanja i revitalizacije javnih površina u gradovima, a posebno u urbanim multikulturalnim središtima. Na taj bi način upravo oni postali mjesta susreta, a cilj bi bio razvoj mediteranskog eko-građanina kulture.

U današnje vrijeme ističe se potreba za poboljšanjem lokalne, regionalne i urbane vlasti upravljanja, zdravstvene zaštite te prevencija prirodnih katastrofa u zemljama koje okružuju Mediteran. Uspostavljanje istraživačkih centara poput Instituta Mediterana i održivog

razvoja²⁵ može biti dobar primjer kako se povezati i koordinirati djelovanje te razmjenu iskustava između lokalnih i regionalnih vasti. Ovakim bi se akcijama trebala pridruživati i sveučilišta koja mogu pridonijeti budućim generacijama o kojima i ovisi sam održivi razvitak.

²⁵ Institute of Mediterranean Regions for Sustainable Development

7.ZAKLJUČAK

Moderno društvo uživa u brojnim pogodnostima koja su došla sa suvremenim napretkom te u koristima koja ih okružuju. Uza sve pozitivne značajke kroz rad se protežu i mnogi problemi suvremenog društva te neravnoteže koje izazivaju razne poremećaje unutar nacija. Čovjek vlastitim egoizmom narušava harmoniju prirode te nesmotreno onečišćuje ljudski okoliš te nesvjesno troši prirodna bogatsva bez obaziranja da ona nisu neiscrpna. Veliku ulogu i u pozitivnim, ali i negativnim značajkama modernoga društva jest i turizam koji zauzima veliku ulogu u današnjem društvu. Svjetsko turističko tržište počelo je prihvaćati načela održivog razvoja koja se temelje na ekološkom i humanijem pristupu razvoju. Prostor grada i njegove karakteristike veoma su važan razvojni resurs grada i njegove atraktivne osobine ne smiju biti u budućnosti ugrožene neprimjerenim gospodarskim aktivnostima.

Svrha rada bila je ukazati na probleme izazvane nekontroliranom urbanizacijom, ali i samo stanje zajednice te moguće izlaze koji nam se nude. Čovjek je taj koji je problem stvorio i na nama je da se više okrenemo stvaranju rješenja i razvitku održivog razvoja te brigu o budućim generacijama te da dokažemo sami sebi da nam je stalo i da postoji svjetla budućnost za naš planet. Potrebno je urbanizaciju dovesti pod kontrolu, okrenuti se stvaranju održivog društva te koristiti moguća rješenja koja nam se pružaju.

Gradove je potrebno razvijati u skladu s koncepcijom održivog razvoja, počevši od njihove gradnje pa i do samog življenja u njemu. Upravo zbog ogromnog brojčanog porasta gradova potrebno je voditi pažljiviju brigu o takvim akcijama.

Citat kojeg bismo se trebali pridržavati kaže:

“All of our decisions matter. The environment is dependent on our collective actions and tomorrow’s environment depends on how we act today.”²⁶

Dublin Declaration on the Environment,

European Council, 1990

²⁶ “Svaka je naša odluka bitna. Okoliš je ovisan i našim budućim potezima, sutrašnje stanje okoliša ovisi o načinu kako se ponašamo danas.” ; Europski koncil 1990. godine.

8. LITERATURA

Knjige:

- Dragičević, M. : Ekonomija i novi razvoj
- Dulčić, A. (2001) : Upravljanjem razvoja turizma, Udžbenici Sveučilišta u Splitu
- Gržinić, J. , Bevanda, V. : Suvremeni trenodovi u turizmu, Sveučilište Jurja Dobrile: Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković",2014. godina
- Lukić A. : Mozaik izvan grada, tipologija ruralnih i urbaniziranih naselja Hrvatske
- Vukonić, B., Keča, K. (2001) : Turizam i razvoj, Zagreb

Članci:

- prof. dr. sc. Bogović, N. D., dipl. oec. Čegar, S. : Obrazovanje za održivi razvoj
- Seldan, T. ; Održivi urbani turizam- stajališta nositelja interesa
- Vučetić, Š., dr. sc Bunja, Đ. : Osposobljavanje lokalne zajednice za turistički razvoj

Ostalo:

- Eco magination: www.ecomagination.com
- Internation Institute for Sustainable Development: www.iisd.org
- Institut za turizam: www.iztzg.hr
- Narodne novine: www.narodne-novine.nn.hr
- Odraz: www.odraz.hr
- Startegija održivog razvitka Republike Hrvatske: www.dalmaticaviva.hr
- Sustainable development : www.sustainabledevelopment.un.org
- United nations development programme in Croatia : www.undp.hr

POPIS TABELA

Tabela 1. Urbana i ruralna populacija po određenim grupama u izabranim razdobljima

Tabela 2. "Odličja urbanizacije na pojedina područja u svijetu"

Tabela 3. Županije, površine, stanovništvo, gradovi, općine i naselja

Tabela 4. Međunarodni dolasci 2013. godine i 2012. godine

Tabela 5. "Međunarodni prihodi u turizmu 2013. godine i 2012. godine"

Tabela 6. "Predviđanja međunarodnih dolazaka"

POPIS SLIKA

Slika 1. Urbana i ruralna populacija po razvojnim grupama od 1950.-2050. godine

Slika 2. Postotak urbanizacije u urbanim područjima, 2011. , 2030., 2050.godine

Slika 3. Povezanost OOR-a s ostalim obrazovnim koncepcijama

Slika 4. Sastavnice održivog urbanog turizma

Slika 5. Povratna veza između turističkog razvoja i njegovih resursa

Student: Sanja Pužar

Matični broj: 326-ED, redovni student

Smjer: Turizam i razvoj

Predmet: Ekonomika okoliša i turizam

Mentor: doc.dr.sc Kristina Afrić Rakitovac

ODRŽIVI URBANI TURIZAM

Sažetak

Cilj ovog diplomskog rada je prikazati važnost koncepcije održivog razvoja i njegove koncepcije u urbanim središtima. Današnje je moderno društvo stvorilo problem u okolišu kojeg je potrebno riješiti kako bi buduće generacije imale mogućnost stvaranje budućnosti. Upravo se u tome nalazi srž održivog razvoja.

Moderno je društvo razvilo sve aspekte svog života pa tako i turizam koji čini veliki dio jednog gospodarstva. Suvremeni turizam sve je samo nije masovan. Moderan je turist odlučio specificirati svoje interese pa su tako urbana središta dobila svoj dio tržišta. Kako bi se gradovi razvijali u pravom smjeru potrebno je proučiti sve aspekte utjecaja turizma na stanovištvo, okoliš i kulturu.

Kako bi zaštita okoliša funkcionirala, potrebno se voditi koncepcijom održivog razvoja. Mnogi dionici sudjeluju u razvoju i implementaciji kako bi ona na svim razinama funkcionirala bez greške. Najvažniji dionici su: javni sektor, lokalne vlasti, poslovni sektor koji se vodi prema načelima društveno odgovornog poslovanja i civilni sektor. Veoma je bitno na umu imati kako bez kvalitetnog obrazovanja ni jedan od navedenih dionika ne bi funkcionirao u skladu s onime što se očekuje.

Kao jedan od primjera razvitka današnjeg društava je i urbani turizam koji se sve više vodi koncepcijom održivog razvoja što nas dovodi do zaključka kako velegradi paze na okoliš i mijenja se lokalna politika. Gradovi obraćaju pozornost na ispušne plinove, zbrinjavanje otpada te se lokalne vlasti trude učiti grad što "zelenijim". Mediteran kao područje visoke turističke posjećenosti vodi veliku i opasnu bitku upravo s najvećim problemom današnjice, zbrinjavanjem otpada te ispušnim plinova. U ovom slučaju važna je međusobna suradnja lokalnih vlasti koje bi trebale potpomagati jedna drugu. Upravo će se takvim načinom poslovanja razviti projekti koji će težiti očekivanom urbanom rastu, povećanju vrijednosti baštine mediteranskih gradova te poboljšanju kvalitete života.

SUSTAINABLE URBAN TOURISM

Summary

Purpose of this project was to show the importance of conception of sustainable development and his conception in urban centres. Today's modern society has developed an problem in environment which needs to be solved so future generations would have an possibility to create future of their own.

Modern society has developed all aspects of life including tourism which is a great part of economy. Modern tourism is everything but massive. Modern tourist has decided to specify his interests pa the urban centers has recieved his part of the market. To cities developed in the right direction it is necessary to study all aspects of the impact of tourism on a population, environment and culture.

In order to protect the environment to function, you need to keep up with concept of sustainable development. Many stakeholders participate in the development and implementation to make it at all levels functioned flawlessly. The most important stakeholders are: the public sector, local government, the business sector, which is managed according to the principles of corporate social responsibility and civic sector. It is important to keep in mind that without quality education none of these stakeholders would work according with what is expected.

As one example of the development of modern societies is urban tourism which is increasingly leading through concept of sustainable development. Cities pay attention to the exhaust gases, waste management and local authorities try to make cities "the greener the better". Mediterranean as an area of high tourist attendance takes great and dangerous battle with the greatest problem of our time, waste disposal and the exhaust gases. In this case a great importance have the cooperation of local authorities, which should support one another. With this kind of business it is possible to develop projects which will weigh to an urban growth, increasing the value of heritage and improving the quality of life.